

AMETNIKU EETIKAKOODEKS

EESTI LINNADE JA VALDADE LIIT
ASSOCIATION OF ESTONIAN CITIES AND MUNICIPALITIES

RAHANDUSMINISTEERIUM

Hea kolleeg

Suur rõõm, et oled otsustanud oma tööelu siduda töötamisega kohalikus omavalitsuses, laiemalt võttes avalikus teenistuses. Ühiskonnal on meile suuremad ootused just seaduspärase käitumise ja eetika osas. Et oleks lihtsam selles väärtusruumis navigeerida, on välja töötatud **“Ametniku eetikakoodeks”**.

Ja kuigi ametniku eetikakoodeksi järgimine on kohustuslik eelkõige ametnikel, eeldatakse, et samu põhimõtteid järgivad ka töölepingu alusel avalikus sektoris töötavad inimesed.

Eetika on ses mõttes täitsa päris asi, et igapäevaelu võib tuua erinevaid situatsioone, kus võib tekkida dilemma et kuidas toimida.

- Kui koostööpartner teeb Sulle kingituse või pakub soodustusi kaupadelt/teenustelt.
- Kui tahaksid osaleda poliitikas või tegutseda sotsiaalmeedias mõjuisikuna.
- Kui soovid ühiskondlikus arutelus kaasa lüüa tööga mitte seotud teemadel või vastupidi- tööga seotud teemadel.

Need on vaid mõned näited, aga nii nende kui paljude teiste puhul, on abiks mõned juhendid, mis suunavad otsustama, kuidas on õige.

Seda valdkonda kureerib Rahandusministeerium ja selle juures tegutsev ametnikueetika nõukogu.

Ametnikueetika nõukogu poolt heaks kiidetud juhendid

- **Teenistusülesannetega seotud kingituste ja soodustuste hea tava**
- **Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses**
- **Kõrvaltegevuste hea tava**
- **Ametnike väljendusvabaduse hea tava**

Palun võta aega ja loe see käesolev materjal läbi. See on Sul tulevases tööelus kindlasti abiks.

Kui Sul endal on küsimusi avaliku teenistuse eetika teemal, siis saad pöörduda
+372 5885 1312
eetika@fin.ee

AMETNIKU EETIKAKOODEKS

Ametniku töö eesmärk on ausalt ja väärikalt tegutseda riigi ning ühiskonna hüvanguks. Avaliku võimu teostaja juhindub oma tegevuses ametniku eetikakoodeksis välja toodud avaliku teenistuse eetilistest väärtustest.

Eetikakoodeks toob välja kuus olulisimat väärtust ehk tuumväärtust. Iga tuumväärtus koosneb omakorda selgitavatest põhimõtetest. Näiteks erapooletuse tuumväärtus sisaldab võrdse kohtlemise põhimõtet ja inimesekeskse tuumväärtus viisakuse põhimõtet.

Eetikakoodeks on sõnastatud võimalikult lihtsalt. Iga põhimõtte juures on viited olulisimatele õigusaktidele, mida peaks teemaga kurssi viimiseks lugema.

HEA AMETNIKU OLULISIMAD VÄÄRTUSED ON:

- seaduslikkus
- inimesekesksus
- usaldusväärsus
- asjatundlikkus
- erapooletus
- avatus ja koostöö

TUUMVÄÄRTUSED

SEADUSLIKKUS

INIMESEKESKSUS

USALDUSVÄÄRSUS

ASJATUNDLIKKUS

ERAPOOLETUS

AVATUS JA KOOSTÖÖ

VÄÄRTUSEID SELGITAVAD PÕHIMÕTTED

IGA TUUMVÄÄRTUS KOOSNEB 2-6 KONKREETSEMAST PÕHIMÕTTEST

EETIKAKOODEKSI SELGITUSED

VÄÄRTUSTE JA PÕHIMÕTETE
KIRJELDUS

NÄITED

ASUTUSTE KOHUSTUSED

SOOVITUSED RAKENDAMISEKS

SEADUSLIKKUS TÄHENDAB, ET

- ametnik on seaduskuulekas ning lähtub Eesti Vabariigi põhiseadusest ja seadustest;
- ametnik kasutab võimu seadusega ette nähtud piirides.

Seaduslikkuse tuumväärtus tuleneb Eesti Vabariigi põhiseadusest ja on ametniku tegevuse põhialus. Seaduslikkus tähendab, et ametnik on seaduskuulekas tuginedes oma töös põhiseadusele, seadustele, määrustele jt õigusaktidele. Õigusaktide rakendamisel peab ametnik arvestama nii normide sisulisi kui ka formaalseid eesmärgi. Samuti peab ta lähtuma põhimõttest, et inimeste õigusi ja vabadusi võib piirata üksnes kooskõlas põhiseadusega ja seadusega sätestatud juhtudel. Seaduslikkuse tuumväärtuse kohaselt on ametnik seaduskuulekas ka tööväliselt. Eraelus aset leidvad õigusrikkumised võivad teatud juhtudel mõjutada ametniku ja avaliku teenistuse usaldusväärsust.

Mõnede toimingute ja otsuste puhul saab ametnik **seadusega ette nähtud piirides otsustada sobivaima lahenduse üle** ehk rakendada kaalutusõigust. Selleks peab ametnik oskama analüüsida hetkeolukorda, hinnata erinevate lahenduskäikude proportsionaalsust, põhjendada tehtud otsust ning vältima seadusega ette nähtud piiride ületamist ehk halduse omavoli. Nii muudetakse lahenduskäik arusaadavaks ja luuakse võimalused kontrolliks. Kaalutluste põhjendamise kohustus tuleneb haldusmenetluse seaduse §-st 56. Näiteks on kaalutusõiguse seisukohast ebaproportsionaalne, kui õigusakti nõustamisega tegelev ametnik soovib alati lähtuda kõige rangemast võimalikust lahendusest. Samuti ei pruugi kaalutusõiguse põhimõttega kooskõlas olla olukord, kui sotsiaalvaldkonna ametnik otsustab hoiatuseta lapsevanema toetusest ilma jätta ühekordse ja väikese võlgnevuse tõttu lasteaiamaksu tasumisel.

Erijuhtumiks on **olukorrad, mis ei ole õigusaktiga üheselt reguleeritud**. Sel juhul on vaja sarnaste juhtumite käsitlemiseks kujundada ühtne rakenduspraktika. Selleks tuleb asutuste vahel kokku leppida õigusakti rakendamise ühtsetes

põhimõtetes. Nii saab valdkondlikul nõustamisel või järelevalve tegemisel vältida olukorda, et erinevad ametnikud või piirkondlikud üksused käsitlevad sarnaseid olukordi erinevalt. Ühtlane seaduse rakendamine on läbivaks põhimõtteks haldusmenetluses.

Ametnike töös esineb olukordi, mille puhul **õiguslik regulatsioon puudub või on vastuoluline**.

Sellised juhtumid eeldavad ametnikult eetika-alast kompetentsust – oskust analüüsida olukordi laiematele riigi eesmärkidele ja avaliku teenistuse väärtustele tuginedes ning jõuda kaalutletud, proportsionaalse ja eesmärgipärase lahenduseni. Ametnikul on võimalik juhtida tähelepanu õigusakti andjale või muule kohasele organile, kui tema töövaldkonnas on mõni regulatsioon seadusega või põhiseadusega vastuolus. Näiteks võib sotsiaaltoetusi määrava ametniku töös esineda olukord, et mitu üheaegselt rakendatavat seadust reguleerivad toetuse saamise tingimusi vastuoluliselt, mistõttu võib toetussumma erinevate seaduste kohaselt erineda.

Seaduslikkus tähendab ka **ebaseadusliku käitumise vältimist ja ebaseaduslike korralduste täitmisest keeldumist**. Ametniku teenistusülesanded, nõuded haridusele, töökogemusele, teadmistele ja oskustele on kirjas tema ametijuhendis. Ametnik ei saa omal algatusel täita ülesandeid, milleks tal pädevus või õigused puuduvad. Näiteks ei saa koolitamisega tegelev ametnik asuda täitma ettevõtteid kontrolliva inspektori ülesandeid. Ametnik ei tohi täita ebaseaduslike korraldusi – näiteks võltsida vahetu juhi korraldusel järelevalvetoimingute dokumente. [Avaliku teenistuse seaduse §-s 54](#) on täpsemalt reguleeritud, kuidas käituda ebaseaduslike või ametniku pädevust ületavate korralduste korral.

Asutuse tasandil on vaja tagada, et ametnikud oleksid kursis nende tegevust reguleerivate õigusaktidega. Näiteks võib asutus sisse viia korrapärased koosolekud õigusaktide rakendamise probleemkohtade aruteluks ja teha asutusesiseseid koolitusi õigusaktide rakendamiseks.

• • •

INIMESKEKSUS TÄHENDAB, ET

- ametnik on rahva teenistuses;
- ametnik tegutseb vastutustundlikult mõistes, et tema otsustel on mõju inimestele ja ühiskonnale;
- ametnik on teenistuskohustusi täites hoolikas, kohusetundlik, viisakas ja abivalmis.

Inimesekesksus tähendab, et ametniku tegevus on suunatud rahva teenimisele. Samal ajal peab ta lähtuma valijatelt mandaadi saanud poliitikute

õiguspäraselt väljendatud tahtest ja kehtivatest õigusaktidest. Rahvas hõlmab siinkohal erinevaid ühiskonnagruppe ja institutsioone kõige laiemas tähenduses – näiteks kodanikke, mittekodanikke, ettevõtjaid, mittetulundusühinguid jne. Inimesekesksus viitab ka ametniku kohustusele järgida hea halduse tava, mida saab käsitleda eraldiseisva väärtuskategooriana. [Hea halduse tava ei tulene põhiseadusest otsesõnu, riigikohus on selle tuletanud §-st 14](#). Hea halduse tava järgimist kontrollib õiguskantsler. Hea halduse tava ei tugine

õigusaktide formaalsele järgimisele, vaid eeldab ametnikult lisaks väärikust, abivalmidust, hoolivust ning lähtumist põhimõttest, et riik tegutseb inimeste huvides.

Ametnik on oma ülesandeid täites rahva teenistuses. Talle on usaldatud õigused ja pädevus inimesi puudutavate otsuste tegemisel ning avalike teenuste korraldamisel. Ametnik peab oma ülesannete täitmisel silmas pidama **inimeste vajadusi ja võimalusi**. See tähendab, et seaduse piires tehtud otsused või toimingud peavad olema sisulistele lahendustele suunatud, arusaadavad ning arvestama inimeste vajadustega. Näiteks tekib põhimõttega vastuolu siis, kui õigusakti rakendamist selgitav ametnik ei pööra oma vastuses tähelepanu asjaoludele, mida inimene ei ole osanud välja tuua, kuid millega kursisolek aitab tema probleemi lahendamisele tõhusalt kaasa. Samuti on hea halduse tavaga vastuolus olukord, kui kodanikke vastu võtvas asutuses tekivad tööpäeva lõpus pidevalt pikad ootejärjekorrad, mida ei jõuta teenindada.

Ametnik peab oma töös arvestama **konkreetses tegevuse mõjuga riigile ja ühiskonnale laiemalt**. Poliitikate kujundamisel ja elluviimisel on ametniku kohustus leida tasakaal erinevate arvamuste ja huvide vahel. Kui ristuvad poliitiline

tahe, ekspertteadmine, ametkondlikud suunised, avalik arvamus ja isiklikud eelistused, tuleb tegevust ja otsuseid analüüsida avalikku huvi ja õiguspärasust arvestades. Ametnik peab kaaluma tööülesannete täitmisel erinevaid valikuid ja nendega kaasnevat mõju. Näiteks peab valdkonna õigusloomet väljatöötav ametnik teadma, et erinevate sõnastustega võivad kaasneda erinevad õigused, kohustused ja tagajärjed riigile ning ühiskonnale.

Ametnik esindab tööülesandeid täites nii riiki kui ka oma asutust. Ta kujundab oma käitumisega avaliku teenistuse mainet ja arvamust riigist ning oma organisatsioonist. Seetõttu saab ametnik lubada vaid lugupidavat ja viisakat käitumist koostööpartnerite, elanike, ühingute ja meediaga. Ametnik peab olema lugupidav ka teiste ametnike vastu ning soodustama seeläbi head tööühkkonda.

Asutus saab koolituste vm tegevuste kaudu suurendada ja ühtlustada ametnike teadlikkust hea halduse tavast ning ametniku rollist rahva teenimisel. Avalikke teenuseid pakkuvate asutuste puhul on oluline kokku leppida teenuse kvaliteedistandardid. Asutus saab inimesekeskse tuumväärtuse toetamiseks uurida teenustega rahulolu ja parendamisvõimalusi nii ametnikelt endilt kui ka asutuse tegevuste sihtrühmadelt.

• • •

USALDUSVÄÄRSUS TÄHENDAB, ET

- ametnik teostab avalikku võimu ainult avalikes huvides;
- ametnik hoidub ametipositsiooni ja teenistuskohustuste täitmisel teatavaks saanud informatsiooni kasutamisest erahuvides;
- ametnik on töö- ja töövälisel ajal väärikas ning hoidub avaliku teenistuse maine kahjustamisest;
- ametnik kasutab talle usaldatud vara ja vahendeid eesmärgipäraselt, tõhusalt ja säästlikult;
- ametnik võib tööalastes küsimustes avaldada isiklikku arvamust, tehes seda vastutustundlikult, argumenteeritult ja kehtestatud piiranguid arvestades;
- ametnik juhib tähelepanu avaliku teenistuse usaldusvärsust kahjustavale tegevusele.
- Ametniku töö mõjutab vahetult erinevaid ühiskonnagruppe, samuti kasutavad ametnikud oma tegevuses avalikke vahendeid. Ametniku erilisest rollist tingituna ei saa avaliku võimu teostamine põhineda isiklikel huvidel või omakasul.

Usaldusvärsus tähendab, et ametnikule kehtivad kõrgendatud nõudmised tööalaselt ja ka sellistes töövälistes olukordades, millel on kokkupuude

ametnikurolliga. Ametnik peab oskama hinnata oma tegevuse mõju ametnikuülesannete täitmisele. Ta peab vältima huvide konflikti, hoiduma ametiväärikuse, asutuse või avaliku teenistuse maine kahjustamisest. Usaldusvärsust tuleb silmas pidada ametialase mõju ja vahendite (sh informatsiooni) kasutamisel, eraelulistes ametikohaga seost omavates olukordades ning isikliku arvamuse ja tööalase ekspertarvamuse väljendamisel. Ühe ametniku ebausaldusväärne käitumine võib mõjutada terve asutuse ning avaliku teenistuse mainet. Tööalast ja -välist väärikat käitumist nõuab ametnikult [avaliku teenistuse seaduse § 51 lg 5](#).

Huvide konflikti mõistet seadused ei defineeri, kuid olemuslikult on kõik korruptsioonivastases seaduses nimetatud keelud ja piirangud suunatud selle ennetamisele. Huvide konflikt tekib juhul, kui ametnikul on erahuvid, mis võivad teda ametialaste kohustuste täitmisel sobimatult mõjutada (OECD 2005). Erahuvid tekivad perekonna ja lähedastega, tööväliste tegevuste, organisatsiooniliste kuuluvuste ja hobidega jms seoses. Üldjuhul ei ole lubatud ametniku töövälisest tegevusest piirata. Oluline on läbi mõelda asutuse eripärast tulenevad huvide konflikti ennetamise võimalused, et hoiduda ametipositsiooni kasutamisest erahuvides.

Üldise põhimõtena ei või ametnik talle **teenistusülesannete täitmiseks mõeldud vahendeid, ametist tulenevat positsiooni või mõju** kasutada endale või temaga seotud isikutele eraeluliste eeliste loomiseks. Näiteks ei tohi haridusametnik oma ametikohale viidates nõuda eelisjärjekorras lasteaiakohta, kodakondsusametnik ei tohi tutvuda avalikkusele piiratud juurdepääsuga andmebaasides sisalduva informatsiooniga isiklikust uudishimust või edastada infot sõpradele, sotsiaaltöötaja ei või tööülesannete täitmiseks mõeldud ametiautot kasutada oma eraettevõtte ametisõitudeks või isiklikuks tarbeks jne. Töövahendite kasutamisel tuleb arvestada konkreetset situatsiooni, asutusesiseseid reegleid ja ametniku töö eripära. Näiteks paindlikku tööaega rakendavas asutuses ei saa eetiliseks rikkumiseks pidada seda, kui ametnik saadab töö ajal tööarvutist isikliku kirja. Rikkumisega on tegemist, kui isiklikule asjaajamisele kuluva aja tõttu kannatab töötegemine. Töövahendite väärkasutamiseks ei saa pidada seda, kui asutus korraldab oma teenistujatele motivatsiooniüritusi selleks ette nähtud eelarvelistest vahenditest. Töövahendite kasutamise põhimõtted on kasulik täpsemalt kokku leppida asutuste tasandil. Töövahendite, ametikoha ja mõju väärkasutamise seonduvaid põhimõtteid reguleerib nii [avaliku teenistuse seadus \(§ 51 lg 4, § 55\)](#) kui ka [korruptsioonivastane seadus \(§ 5\)](#).

Avalikust teenistusest lahkumisega kaasnevat huvide konflikti aitab vältida, kui ametnik teavitab endist tööandjat sellest, kui ta asub tööle valdkonnas, kus võib edaspidi kaasneda huvide konflikt. Näiteks on soovitatav teavitada tööandjat, kui töölepingu seaduse väljatöötamise eest vastutav ametnik asutab teenistusest lahkudes konsultatsioonibüroo, mille üheks tegevusvaldkonnaks sama seadust tutvustavate koolituste läbiviimine. Teavitamine võimaldab asutusel hinnata, kas koolituste tellimisel endise ametniku õigusbüroost võib tekkida huvide konflikt. Avalikust teenistusest lahkumisega kaasnevat huvide konflikti reguleerib ka [avaliku teenistuse seadus § 60 lg 5](#), mis keelab ametnikul ühe aasta jooksul minna tööle eraõigusliku juriidilise isiku juurde, kelle üle ta teostas ametnikuna järelevalvet.

Töövahendite kasutamise erijuhtumina saab käsitleda **töölase informatsiooni jagamist täiendava tasu eest** ja asutuse nimel. Tuleb eristada, kas töölase teabe jagamine kuulub tööülesannete hulka või on koolitus lisaülesanne, kas sellega kaasneb töömahu kasv. Asutuse kursisolek ametniku koolitustegevusega võimaldab kujundada ühetaolist praktikat. Asutuse ülesandeks on hinnata, kas tegemist on ametikohast lähtuva koolitusega, lisaülesande või kõrvaltegevusega, kas võib kaasneda huvide konflikti oht (nt järelevalveinspektor ei või tasu eest

koolitada isikuid, kelle üle ta teeb järelevalvet) ning missugustel tingimustel on võimalik koolitamise eest võtta tasu. Tööülesannete täitmise seotud lisatulu vastuvõtmist reguleerib ka [avaliku teenistuse seaduse § 60 lg 4 p 2](#). Ametnikueetika nõukogu sel teemal koostanud juhendmaterjali „Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses“.

Selleks, et avalik teenistus oleks ja näiks usaldusväärne, **ei tohi ametniku eraelulised rollid sattuda ametnikutööga konflikti**.

Ametnik võib olla nii abikaasa, lapsevanem, tegutseda ettevõtjana, kuuluda võrkpalliklubisse või erakonda jne. Inimestel on oma isiklikud veendumused, väärtused ja hoiakud. Isiklike veendumuste või hoiakute väljendamine ning erinevad eraelulised rollid on ametnikueetika seisukohast tähtsad juhul, kui tekib vahetu seos ja/või vastuolo ametniku rolliga. Nimetada võib juhtumeid, kui ametnik rikub eraisikuna seadust, mille üle ta ametnikuna järelevalvet teeb või käitub viisil, mis on vastuolus tema elukutsele omaste väärtustega. Näiteks keskkonnainspektor kalastab püügi loata, liikluspolitseinik ületab puhkusel viibides sõidukiirust, politseiteenistuja kannab tööülesandeid täites vaenu õhutavat sümbolikat, tervishoiuinspektor töötab tubakaettevõttes jne. Kõrvaltegevustega kaasneva huvide konflikti ennetamiseks peab ametnik [avaliku teenistuse seaduse §-s 60](#) nimetatud tegevustest kirjalikult teavitama oma asutuse juhti. Asutuse juht peab kõrvaltegevuse keelama, kui see takistab ametniku tööd või toob kaasa kahju asutuse mainele. Samuti tuleb avaliku teenistuse usaldusväärsust ja ametniku vääriskust silmas pidada töövälistes küsimustes arvamuse avaldamisel (näiteks sotsiaalmeedias, töövälistel teemadel intervjuud andes).

Kõrgendatud tähelepanu all on juhtvatel ametikohtadel töötavad ametnikud, kes oma positiivse või negatiivse eeskujuga mõjutavad avalikku arvamust ja organisatsioonikultuuri. Rangemad piirangud ja nõuded laienevad jõustruktuuride või uurimisasutuste ametikohtadele (prokurörid, vanglaametnikud, tegevvälased, politseiametnikud).

Kuigi ideaalsel juhul on eetiliselt käituv ametnik ka seaduskuulekas ja aus inimene tööväliselt, ei saa iga eraelulist eetiliselt küsitavat käitumist või seaduserikkumist käsitleda avaliku teenistuse usaldusväärsuse tuumväärtuse rikkumise ja asutuse maine kahjustamisena. Igal üksikul juhul on oluline hinnata seost ametikohaga ja asutuse tegevusega ning seejärel rikkumisega kaasneda võivat mõju konkreetse asutuse, elukutse või avaliku teenistuse mainele.

Ametnik on ühelt poolt teenistuses erialaeksperdina, kes suunab teatud poliitikavaldkonna

arendamist, teeb järelevalvet või osutab avalikku teenust. Teisalt on ametniku ekspertteadmine piiritletud poliitilise tahtega ning tegelikkuses ei pruugi need ühtida. Ametnik peab **erialase ekspertarvamuse väljendamisel** lähtuma asutuse kommunikatsioonipõhimõtetest, ent asutused peaksid poliitikate ja õigusaktide väljatöötamise etapis soosima erialase ekspertarvamuse argumenteeritud väljendamist ja kajastamist avalikkuses. See on vajalik, et rikastada avalikku debatti ning seda isegi juhul, kui ametniku ekspertarvamus erineb poliitilistest eesmärkidest. Näiteks olulist mõju omavate reformide ettevalmistamisel, kui need on avatud avalikuks debatkiks, tuleks valdkonda hästi tundva ametniku ekspertarvamuse avaldamist meedia kaudu soosida ka juhul, kui see erineb reformi algatanud ministri arvamusel. Pärast avaliku debati toimumist ja otsuse vastuvõtmist riigikogus või valitsuses on ametniku esmane ülesanne viia õiguspärane otsus ellu ka siis, kui tema arvamus ei aktsepteeritud. Erialastes küsimustes isikliku arvamusel väljendamisel tuleb arvestada ka elukutse eripäradega. Prokuröride, kohtuametnike ja riigisadalusega tegelevate ametnike ning asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teemade puhul on avalikud sõnavõttud seadusega piiratud. Nimetatud elukutsete väljenduspiirangud kehtivad nii tööalastes küsimustes kui ka teatud isiklike veendumuste ja tõekspidamiste avaldamise kohta.

Alati tuleb tööalastes küsimustes **arvamuse avaldamisel arvestada** juhtumiga seotud sõnavabadust piiravate õigusaktide, asutuse sisekorra, kommunikatsioonipõhimõtete, valdkondlike koodeksite jt arvamusvabadust piiravate reeglitega. Asutus peab ametniku sõnavabadust piiravate reeglite väljatöötamisel põhjalikult kaaluma piirangute proportsionaalsust

ja põhjendatust. Üldjuhul ei ole ametnikul isiklike veendumuste ja tõekspidamiste levitamine kodanikuna piiratud. Näiteks võib ülikoolis õppiv ametnik erialakirjanduses avaldada artikleid, milles ta analüüsib akadeemilisest vaatenurgast oma töövaldkonnas tehtud otsuste võimalikke negatiivseid mõjusid.

Avaliku teenistuse usaldusväärsus tähendab muuhulgas, et **ametnik juhib tähelepanu, kui ta märkab kolleegi ebaseetilist või ebaseaduslikku tegevust**. Põhimõte viitab ametnike kollektiivsele vastutusele aidata kaasa ametiväärkust kahjustavate olukordade lahendamisele. Eetilised rikkumised ei pruugi alati olla tingitud pahatahtlikkusest, need võivad tuleneda ka vähesest teadlikkusest avaliku teenistuse käitumisstandarditest, asutuse reeglitest või seadustega kehtestatud piirangutest. Olukorra lahendus võib seisneda näiteks kolleegile nõu andmises, eriarvamusi tekitavate teemade asutusesiseses arutamises, reeglite või protseduuride väljatöötamises, tõsisemate rikkumiste korral distsiplinaarmenetluse korraldamises või uurimisorganite teavitamises.

Asutuse tasandil on oluline kirjeldada tegevusvaldkonnast ja asutuse eripäradest lähtuvalt peamised huvid konfliktide tekkekohtad, aset leidnud juhtumid ja võimalused nende juhtumite vältimiseks edaspidi. Tähtsal kohal on avatud organisatsioonikultuuri kujundamine, mis tähendab muuhulgas arutelude soodustamist. On oluline, et ametnik, keda usaldusväärst kahjustavast tegevusest teavitati, oleks avatud probleemi lahendamisele konstruktiivselt kaasa aitama. Samuti peab vältima sellise isiku olukorra halvendamist, kes juhtis tähelepanu vääritle või õigusvastasele käitumisele.

• • •

ASJATUNDLIKKUS TÄHENDAB, ET

- ametnik tegutseb oma töövaldkonna parimatest teadmistest ja oskustest lähtuvalt;
- ametnik hoiab end kursis tööülesannete täitmiseks vajalike valdkondlike arengutega ja täiendab end pidevalt;
- ametnik on oma tegevuses uuendusmeelne, olles suunatud töö-alaste probleemide lahendamisele.

Asjatundlikkuse tuumväärtuse järgi on ametnik valdkonna ekspert, kes tugineb tööülesannete täitmisel parimatele teadmistele, on huvitatud erialasest enesetäiendamisest ning on kursis avaliku halduse üldiste toimimispõhimõtete ja arengusuundadega. Ametialane enesetäiendamine toimub töö ajast riigi arvel ja asutuse võimaldatud ulatuses. Ametniku enesetäiendamise nõue ja

asutuse kohustus seda toetada sisaldub [avaliku teenistuse seaduses §-s 31 lg 1 ja 2](#).

Eestis võetakse avalikku teenistusse isik, kellel on ametikoha ülesannete täitmiseks parimad teadmised, oskused ja kogemused. Nendest kriteeriumidest lähtutakse ka avalikus teenistuses ühelt ametikohalt teisele liikudes või teise asutusse teenistusse asudes.

Asjatundlikkuse tuumväärtuse järgi on **ametnik oma valdkonna ekspert**. Näiteks keskkonna-, kultuuri- või ettevõtlusküsimustega tegeleva spetsialisti, nõuniku või keskastme juhi ametikohad eeldavad erinevat erialast ettevalmistust ja töökogemust, teadmisi ja oskusi, sageli ka valdkonna kutsestandardite tundmist ja järgimist.

Ametnik peab **oma tööalaseid teadmisi ajakohastama ja ennast valdkonna arengusuundumustega kursis hoidma**. Ühelt poolt peab asutus looma võimalused ametnike teadmiste ja oskuste täiendamiseks. Teisalt peab ametnik ise enesetäiendamisele huvitatud olema. Tööalaste teadmiste ajakohastamine seisneb näiteks täiendõppes või erialastel konverentsidel osalemistes. Sama eesmärki täidab ka iseseisev õpe erialakirjanduse jm allikate abil. Vastuolu põhimõttega tekib näiteks juhul, kui ametnik teeb aegunud teadmiste pinnalt oma töövaldkonnas kodaniku suhtes kahjuliku otsuse. Ebakompetentsusest tehtud väärad otsused vähendavad ametnike ja riigi usaldusväärsust. Samuti võivad sellised otsused olla erapoolikud või avalikkusele läbipaistmatud. Arvestada tuleb, et õiguslikult on võimalik ebaseadusliku otsusega tekitatud kahju riigivastutuse korras hüvitada, mis võib tähendada tagasinõuet ametniku vastu.

Samuti on oluline, et ametnik panustaks põhjendatud juhtudel ka ise töövaldkonna

arendamisse, **tehes ettepanekuid tööalasteks uuendusteks**. Arvestada tuleb nii valdkonna hetkeseisu, arenguvajadusi kui ka võimalusi tööalaseid probleeme tulemuslikumalt lahendada. Näiteks kui avaliku teenistuse personalijuhtimise alased uuringud ning koostööpartnerite tagasiside viitavad probleemidele palgavaldkonna korralduses, siis on avaliku teenistuse palgasüsteemi koordineeriva ametniku ülesandeks tekkinud olukorrale lahenduste otsimine.

Asjatundlikkuse kolme põhimõttega arvestamine aitab kaasa teenistuskohustuste täitmisele, nii nagu need on sõnastatud ametijuhendis, seadustes või on andnud vahetu juht.

Asutusel on kohustus korraldada ametnike värbamist, hindamist, arendamist ja tunnustamist selliselt, et teenistusse sooviksid tulla ja jääda valdkonnas võimalikult kompetentsed inimesed. Samuti peab asutus tagama eelarvelised vahendid ja võimalused ametnike tööalaseks enesetäiendamiseks.

• • •

ERAPOOLETUS TÄHENDAB, ET

- ametnik hoidub tegevustest ja olukordadest, mis võivad kahtluse alla seada tema erapooletuse tööülesannete täitmisel;
- ametnik hoidub kingitustest, soodustustest ja teenetest, mis seavad kahtluse alla tema ametialase sõltumatuse ja objektiivsuse;
- ametnik kohtleb kõiki ühiskonnagruppe ja inimesi võrdselt.

Erapooletuse tuumväärtus tähendab, et ametniku töö peab tuginema objektiivsetele kriteeriumidele. Ametnik peab tööülesandeid täites olema sõltumatu isiklikest eelistustest ja veendumustest, eraeluliste rollidega kaasnevatest huvidest ning mis tahes huvigruppide kitsastest eesmärkidest. Erapooletuse põhimõtet tuleb järgida poliitikate väljatöötamisel ja rakendamisel, huvigruppide kaasamisel ja olukorras, kui pakutakse kingitust või soodustust.

Objektiivsuse kriteeriumid fikseeritakse

üldjuhul õigusaktides, asutusesisestes reeglites ja heades tavades. Ametniku tegevus peab tuginema tõendatavale informatsioonile ja olema kooskõlas kehtestatud protseduuridega. Nii tagatakse mitmekülgse ja asjakohase informatsiooni kogumine, objektiivne analüüsimine ning põhjendatud otsuse tegemine. Sellele põhimõttele viitab ka [haldusmenetluse seadus § 56](#), mille järgi tuleb haldusotsuseid põhjendada faktiliselt ja õiguslike aluste kaudu. Poliitikakujundamisel peab ametnik lähtuma riiklikest prioriteetidest, mitte kitsalt ühe grupi huvidest. Näiteks kui ametniku sugulane on ettevõtja, peab ta ettevõtluse

toetuste väljatöötamisel lähtuma riiklikust ettevõtluspoliitikast, mitte konkreetse ettevõtte. Samuti tuleb poliitikate rakendamisel lähtuda ametlikest reeglitest – näiteks töötervishoiu-alaste nõuete kontrollimisel on keelatud anda asutuse töökeskkonnale hinnangut esmase mulje või sisetunde põhjal.

Ametnik peab jätma oma töös isiklikud poliitilised eelistused tagaplaanile ja lähtuma talle väljendatud õiguspärasest poliitilisest tahtest.

Poliitiline tahe võib väljenduda näiteks valdkonna arengukavades, asutuse tööplaanis või vastu võetud õigusaktides. Kui ametnik kuulub erakonda või tal on poliitilisi eelistusi, ei saa ta võimaloleva valitsuse eesmärkidele erinevate poliitiliste eelistuste pinnalt vastu töötada. Näiteks võib maksundusvaldkonna ametnik olla veendunud astmelise tulumaksu toetaja, kuid legitiimse poliitilise tahte elluviijana on tema roll toetada kehtiva maksusüsteemi rakendamist. Samas ei tähenda see põhimõte seda, et ametnik ei tohiks erialaeksperdina kehtiva süsteemi kitsaskohtadele tähelepanu juhtida. Enamik ametnikest võivad kuuluda erakonda, kuid sellest olenemata peavad opositsioonierakonda kuuluvad ametnikud oma töös isiklikud poliitilised vaated tagaplaanile jätma ja juhinduma võimaloleva valitsuse seatud eesmärkidest. Hoiduda tuleb erakonna ja ametnikutöös kättesaadava teabe kuritarvitamisest.

Teatud elukutsete puhul on erapooletuse ja sõltumatuse printsiipide rõhutamine eriliselt oluline ja sel juhul on seadustega kehtestatud rangemaid

piiranguid töövälisele tegevustele. Näiteks ei tohi politseiametnikud, prokurörid ja tegevälised vastavalt politsei- ja piirivalveseadusele, prokuratuuriseadusele ja kaitseväeteenistuse seadusele kuuluda erakonda.

Ametnik on kohustatud end taandama otsustamisest, kui ta ei ole või ei pruugi olla erapooletu. Seotud isikute ring ei ole korruptsioonivastases seaduses ammendavalt loetletud, kuid kindlasti hõlmab see ametniku lähisugulasi, seotud juriidilisi isikuid ning ametnikku erasikuna. Taandamise kohustus ei kehti juhul, kui ametnik on tema asutuse poolt nimetatud mõne juriidilise isiku juht- või kontrollorganis (nt ministeeriumiametnik on esitatud riigi osalusega muuseumi nõukogu liikmeks). See on täpsemalt reguleeritud [korruptsioonivastases seaduses § 7 lg 2 ja § 11](#). Ametniku taandamine otsustest, kus osapooleks on temaga seotud isik, on eelkõige ametniku enda kohustus ja vastutus. Näiteks tekib vastuolu erapooletuse põhimõttega, kui uuringut telliv ametnik hindab oma lähisugulase konsultatsiooniettevõtte esitatud pakkumust. Seda isegi juhul, kui ta perekondlikult antud sugulasega läbi ei käi. Samuti tekib vastuolu kui erakonda kuuluv ametnik teeb järelevalvet isiku üle, kes kuulub sama erakonna juhtorganis.

Asutuse töökorralduses toetab erapooletuse põhimõtet **rotatsiooniskeemide rakendamine**. Näiteks on struktuurivahendite eesmärgipärast kasutamist kontrollivate ametnike puhul võimalik perioodiliselt muuta järelevalvatavate isikute ringi. Selle kaudu saab vältida olukorda, et ametniku ja järelevalvatava vahel tekkinud pikaajaline tööine kokkupuude vähendab ametniku objektiivsust. Ametnik, kes pole järelevalvatava ettevõtte tegevuses aastaid puudusi tuvastanud ja kellega on kujunenud meeldiv koostöö, võib olla kergemini mõjutatav väiksemate puuduste tähelepanuta jätmises.

Erapooletuse tuumväärtust toetab avaliku teenistuse seadusega kehtestatud **kohustus teavitada kõrvaltegevustest oma tööandjat**. Nõnda saab asutus ennetavalt hinnata, kas näiteks kalandusvaldkonna arendamise või kalastuslubade väljastamise eest vastutava ametniku tegevus kalandusliidu juhatuses võib tema erapooletuse ametnikuna kahtluse alla seada. Kohaliku omavalitsuse tasandil tekib vastuolu erapooletuse põhimõttega juhul, kui kodanikke nõustav õigusnõunik töötab valla territooriumil asuvas õigusbüroos ning esindab vallaelanikke omavalitsuse tegevusega seotud vaidlustes. Erapooletuse põhimõtte järgimisel tuleb juhinduda ka [korruptsioonivastase seaduse § 11](#) toimingupiirangutest ja [avaliku teenistuse seaduse § 60 lg 4 p-st 1](#).

Ametnik ei tohi nõuda ega vastu võtta **kingitusi, soodustusi ja pakkumisi**, mis mõjutavad kas või näiliselt tema erapooletust tööülesannete täitmisel. Tööga seotud kinkide ja soodustuste puhul tuleb arvestada kingituse tegemise eesmärki, eksklusiivsust ja ka seda, kas kingituse tegijal võib olla ootusi vastuteeneks. Eristada tuleb viisakusavaldusi ja etiketireeglite tõttu tehtud kingitusi, mille eesmärgiks pole ametnikku mõjutada. Sellisteks kingitusteks on sünnipäevakimp, sümbolne jõulukingitus asutuse koostööpartnerilt, välisdelegatsiooni tänuavaldus vastuvõtvale asutusele, diplomaatilises suhtluses tehtavad kingitused jne. Kriitiliselt tuleb suhtuda ametnikohustuste tõttu tehtud unikaalsetesse ja eksklusiivsetesse kingitustesse ning soodustustesse. Eetilisele küsitavaks võib pidada ametniku hobiga seotud kallihinnalist kingitust asutuse koostööpartnerilt või inspektorile kontrollkäigu ajal pakutud näidistooteid.

Vältida tuleb kingitusi ja soodustusi, mis seavad ametniku erapooletuse isegi näiliselt küsitavuse alla. Näiteks on eetilisele taunitav, kui reisikorralduse eest vastutav ametnik võtab lepinguliselt reisibüroolt vastu puhkusepaketi või koos jõlutervitusega spaa-paketi. Ravimiseadust koostaval ametnikul ei ole sobiv osaleda ravimifirma kinni makstud meditsiinikonverentsil või vastu võtta meditsiinifirma saadetud tootenäidiseid. Seevastu ravimifirmade sooduskampaaniad, mis on mõeldud kõigile tarbijatele, ei oma ametnikueetika seisukohast tähtsust.

[Korruptsioonivastase seaduse](#) kohaselt nimetatakse ametnikohustuste tõttu pakutud kingitust korruptiivseks tuluks ning §-s 4 on kirjeldatud, kuidas tuleb selliste soodustuste puhul toimida. Raskematel juhtudel, kui ametnikult oodatakse või palutakse vastuteenet, võib tegemist olla pistise või altkäemaksuga. Sellised juhtumid liigituvad karistusseadustiku alusel kuriteoks.

Erapooletuse tuumväärtuse järgi peab ametnik vältima diskrimineerimist ja käsitlema sarnaseid olukordi ühetaoliselt. Ametnik ei saa isiklikele veendumustele või eelistustele tuginedes kohelda isikuid vanuse, soo, rahvuse, rassi, nahavärvuse, usutunnistuse või veendumuste, puude või seksuaalse sättumuse alusel sarnastes olukordades erinevalt, välja arvatud juhul, kui alus erinevaks kohtlemiseks tuleneb seadusest. Näiteks ei saa loomemajandus toetusi määrav ametnik skeemi sihtrühmast välistada teatud žanri teoseid sellepärast, et talle isiklikult konkreetne žanr ei meeldi. Samuti ei saa ametnik hinnata taotlust madalamate punktidega sellepärast, et taotluse esitaja on erakonnast, mille poliitilisi vaateid ta ei toeta.

Ametiasutus peab erapooletuse väärtuse paremaks teadvustamiseks ja elluviimiseks välja selgitama ametikohad ja tööprotsessid, kus on suurem oht põhimõtte rikkumiseks. Samuti on võimalik kokku leppida asutusesisesed enesetaandamise põhimõtted. Fikseerida tuleks toetusotsuste ettevalmistamisel,

pakkumusmenetluses või järelevalve tegemisel ette tulevad, kingituste ja soodustustega seotud tüüpolukorrad. Välja tuleks töötada käitumisjuhised olukordadeks, kui ametnikule pakutakse erapooletuse põhimõttega vastuolus olevat kingitust.

• • •

AVATUS JA KOOSTÖÖ TÄHENDAB, ET

- ametnik teostab avalikku võimu viisil, mis on läbipaistev ja arusaadav;
- ametnik selgitab ja põhjendab oma tööalaseid otsuseid;
- ametnikud teevad ühiste eesmärkide saavutamiseks koostööd;
- ametnik kaasab huvirühmi ja avalikkust neid puudutavate otsuste ettevalmistamisse, tegemisse ja elluviimisesse;
- ametnik järgib teabe kasutamisel kehtestatud piiranguid, austades konfidentsiaalsusnõuet ja isikute privaatsust.

Avatus ja koostöö tähendab riigi tegevuse läbipaistvust, avaliku informatsiooni kättesaadavuse tagamist arusaadavas vormis ning avalikkuse kontrolli võimaldamist riigi tegevuse üle. Ametnikutöös avalduvad need väärtused haldusmenetluses, ametnike- ja asutustevahelises koostöös ning erinevate osapoolte kaasamisel poliitikakujundamisse. Avatud ja läbipaistev poliitikakujundamine, otsuste tegemine ning avalikkuse kaasamine toetavad kodanikukesket riigivalitsemist ja loovad kindlustunde avalikkusele, et võimu teostatakse avalikes huvides.

Haldusmenetluse puhul tuleneb avalikkuse põhimõtte [haldusmenetluse seaduse §-st 7](#). Tegemist on ühe üldpõhimõttega viiest, mille kaudu saavutatakse ühtlane, isiku osalust ja kohtulikku kontrolli võimaldav haldusmenetlus. Avatuse põhimõttest lähtuvalt on kehtestatud nõuded teabe avalikustamiseks asutuste veebilehtedel, poliitikakujundamises rakendatavad kooskõlastuste ja arvamuste küsimise põhimõtted, menetlustoimingute protokollipõhimõtted, tehtud otsuste kättetoimetamise või avalikustamise nõuded jne.

Vastu võetud arengukavade või tehtud otsuste puhul peab ametnik olema valmis selgitama tema vastutusvaldkonnaga seotud otsuste sisulist eesmärki ja tähendust asutusest väljaspool. Sellest põhimõttest tuleb juhinduda ka olukorras, kui ametnik pooldas otsuse tegemise protsessis oma ekspertteadmisele tuginedes teistsugust lahendust ning avaldas enne otsuse heaks kiitmist aktiivselt oma seisukohti. Pärast legitiimse otsuse heaks kiitmist seisneb ametniku roll üldjuhul selle sisulises

selgitamises ning rakendamise toetamises, mitte enam isikliku arvamuse või otsustusprotsessi käigus ilmnunud erimeelsuste väljendamisest. Näiteks on riigihangete valdkonnas nõustava ametniku ülesandeks päringu korral selgitada seaduses kehtestatud protseduurireeglite sisu ja eesmärki, ehkki ta ise võis seaduse väljatöötamise hetkel eelistada teistsugust regulatsiooni.

Poliitikakujundamise ja elluviimise protsess eeldab, et ametnikud ja asutused teevad **ühiste eesmärkide saavutamiseks koostööd**. Toimiv koostöö eeldab erinevate osapoolte tahet jõuda ühiselt sellise lahenduseni, mis arvestab parimal viisil osapoolte huve ning tagab kvaliteetse ja avalikes huvides tehtava otsuse. Ametniku tasandil on olulised nii meeskonnatöö kui ka läbirääkimiste oskused; asutuste tasandil aga koostööd ja avatust väärtustava organisatsioonikultuuri kujundamine.

Poliitikakujundamises väljenduvad avatus ja koostöö nii kaasamise kui ka õigusaktide mõjude hindamise kaudu. Huvirühmade ja avalikkuse informeerimine ning nendega konsulteerimine võimaldab tõsta otsuste kvaliteeti, legitiimsust ja aktsepteeritavust. Arengukavade ja õigusaktide mõjude hindamise kaudu on võimalik selgitada muudatusega kaasnevaid olulisi mõjusid, muudatuse vajalikkust ja läbi mõelda muudatuse rakendamisega seonduv. Seetõttu on ametnikel kohustus uute poliitikate ettevalmistamisel edastada tasakaalustatud ning objektiivset informatsiooni. Nii on võimalik mõista otsuse tegemise eesmärki ning erinevaid lahendusvõimalusi ja küsida tagasisidet kavandatava poliitika kohta. Sisuliselt hõlmab see koostööd ekspertidega, huvigruppidega ja teiste ametiasutustega.

Suurimad väljakutsed kaasamisel on seotud erinevate huvirühmade seisukohtade tasakaalustamise ning protsessi tõhususega. Kuna kõigi koostööpartnerite ja huvirühmade ettepanekute üheaegne arvestamine ei ole üldjuhul võimalik, on oluline põhjendada ettepanekuga nõustumist või mittenõustumist. Poliitikakujundamise läbipaistvuse, aga ka objektiivsuse ja erapooletuse huvides peab põhjendus keskenduma ettepanekuga kaasnevale mõjudele. Eriti tuleb põhjendada otsuseid, mis annavad ühele grupile eeliseid võrreldes teistega, või mõne huvirühma tehtud

ettepanekutega mitteamvestamist. Kui seadusest tulenevad soodustingimused või toetuse saamise võimalused laienevad üksnes piiritletud sihtrühmale, tuleb otsuse aktsepteeritavuse huvides just mitteamvestamist leidnud gruppide ettepanekuid eriti põhjalikult selgitada ning sisuliselt põhjendada.

Kuna kaasamine on **ajamahukas ja kallis**, kaldutakse sellest mööda minema olukordades, kui soovitakse kiireid otsuseid. Samas tuleb kiiruse põhjendatust kaaluda kaasamisest saadava kasuga. Kaasamine võimaldab vältida olukorda, et lahendatav probleem on käsitletud ühekülgselt või ühe sihtrühma põhiselt, vastuolus kehtivate õigusaktide või arengukavadega. Kiirustades tehtud otsus võib nõuda hiljem uuesti ümber vaatamist. Täpsemad juhised huvirühmade kaasamiseks ning õigusaktide mõjude hindamiseks sisalduvad Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud „Kaasamise heas tavas“ ning juhendmaterjalis „Õigusaktide mõjude analüüs: juhend õigusloomega tegelevatele ametnikele“.

Avatuse tuumväärtuse üldiseks eesmärgiks on avalikest huvidest lähtumise kindlustamine. Siiski ei ole avatuse põhimõtte absoluutne. Informatsiooni avalikustamisele või juurdepääsule võib seada **piiranguid** juhul, kui sellega kaasneb avalike huvide kahjustamine või riive eraelu puutumatusele. Piirangute eesmärk on kaitsta eraelu puutumatust, ärisaladust, riigi julgeolekut jne. Näiteks politsei tegevuse kõigi taktikate avalikustamine võib takistada süütegude avastamist või soodustada nende toimepanemist ([avaliku teabe seadus §35](#)

[lg 1 p 51](#)), sõjalise riigikaitsega seotud andmete avalikustamine võib kahjustada riigi julgeolekut jne. Isikuandmete kaitse puhul on peamiseks eesmärgiks eraelu puutumatuse kaitse ning piiripealsetel juhtumitel tuleb seda eelistada avalikele huvidele. Täpsemalt on informatsiooni avalikustamisega seotud nõuded reguleeritud avaliku teabe seaduses, isikuandmete kaitse seaduses ning riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduses.

Peamised eetilised probleemid piirangutega on seotud kaalutusotsustega andmete avalikustamisel ja piiramisel, aga ka ametnike juurdepääsuga erinevatele andmebaasidele. Asutuse tasandil on oluline seada reeglid juurdepääsupiiranguga andmete kasutamisele ja tagada nendest kinnipidamine.

Otsuste põhjendamise ja poliitikakujundamisse kaasamisega võib kaasneda **vajadus otsuste selgitamiseks avalikkusele** pressiteate, selgitava artikli või intervjuu kaudu. Peamiseks eesmärgiks on tagada, et kavandatava või tehtud otsuse kohta avalikkusele edastatud info on usaldusväärne, ühtne ning põhjalik. Vastavalt asutuse meediasuhtluse põhimõtetele, töökorraldusele ning kõne all olevale küsimusele võib suhtlus avalikkusega olla korraldatud erinevalt, muuhulgas võivad olla erinevused kõneisikute arvus ja tasemes ning koordineerimises avalike suhete eest vastutavas üksuses. Asutuse ülesandeks on kehtestada ühtsed põhimõtted ning ametnikke neist teavitada.

EETIKAKOODEKSI RAKENDAMINE

- Eetikakoodeks sisaldab põhimõtteid ametnike töös esinevate eetiliste dilemma lahendamiseks, kuid samas ei paku õiguslikult siduvaid lahendusi ega sisalda ammendavalt kõiki ametnikueetikaga seotud situatsioone.

- Kuigi eetikakoodeks kehtib avaliku teenistuse seaduse järgi ametnikele, soovib eetikanõukogu koodeksist juhendada ka ametiasutuse töötajatel. Eetikakoodeks sisaldab väärtuseid, mis on iseloomulikud avalikule teenistusele tervikuna. Lisaks tuleneb suurem osa korruptsiooni ennetamise õiguslikust regulatsioonist korruptsioonivastasest seadusest, mis kehtib samuti enamikule ametiasutuste töötajatest. Eetikakoodeksi paremaks rakendamiseks tuleks eetikakoodeksi järgimise kohustus lisada asutuse sisekorda.

- Ametniku eetikakoodeks sisaldab avaliku teenistuse üleseid väärtusi. Valdkonna või asutuse eripärast tulenevad eetilised väärtused, standardid ja piirangud võivad olla kehtestatud organisatsiooni või valdkonna esindajatele suunatud eetika- ja käitumiskodeksites. Elukutsepõhised standardid kehtivad näiteks vanglateenistujatele, tegevvälastele, prokuröridele

jne. Valdkonnaspetsiifiliste eetiliste dilemma puhul tuleb kõigepealt juhendada elukutse või organisatsiooni koodeksist. Ametniku eetikakoodeks on abivahendiks ulatuses, mida ei ole valdkonnapõhises koodeksis käsitletud.

- Kui ametnik puutub kokku eetilise dilemma, tuleb juhtumit analüüsida eetikakoodeksi tuumväärtuste ja põhimõtete alusel ning püüda esmalt leida lahendus asutusesiseselt.

- Kui asutusesiseselt lahenduseni ei jõuta või soovitakse juhtumi kohta ekspertarvamust, on võimalik pöörduda ametnikueetika nõukogu poole.

- Eetikakoodeksit ja teisi valdkondlikke ametieetikat reguleerivaid koodekseid on soovitatav kasutada asutuste sisseelamiskoolitustel, aruteludes, organisatsiooniväärtuste ning eetilist käitumist reguleerivate dokumentide väljatöötamisel.

- Lisalugemist on võimalik leida avaliku teenistuse veebilehel www.fin.ee/riigihaldus-ja-avalik-teenistus-kinnisvara/avalik-teenistus/eetika ning korruptsiooni ennetamist käsitlevalt lehelt www.korruptsioon.ee.

Meetmed, mille abil on asutustel võimalik eetikakoodeksi rakendamist organisatsioonisiseselt toetada:

- Eetikakoodeksi väärtusteid ja põhimõtteid arvestades arutada läbi asutusesisesed eetikapõhimõtted ja/või vaadata üle olemasolevate eetika-alaste põhimõtete kooskõla ametniku eetikakoodeksiga.

- Määrata struktuuriüksus, ametnik või töötaja, kes asutuses eetika tugevdamise küsimustega tegeleb.

- Kaardistada organisatsioonis protsessid ja tegevused, kus on kõrgem risk huvide konflikti tekkimiseks.

- Korraldada regulaarseid eetika-alase teadlikkuse tõstmise ja korruptsiooni ennetamise koolitusi. Oluline on teadlikkus tagada terves asutuses, kuid eriti oluline on tähelepanu pöörata uutele teenistujatele, poliitikalukujundajatele, keskastme- ja tippjuhtidele ja järelevalveametnikele.

- Käsitleda eetikakoodeksi teemasid asutuse siseseminaridel või muudel asutuse üritustel, et väärtustega seonduvat positiivses võtmes meelde tuletada.

- Koguda teenistujatelt regulaarselt tagasisidet peamiste eetiliste probleemide kohta asutuses. Seda on võimalik teha näiteks anonüümsete küsitluste kaudu või käsitleda teemasid arenguveestlustel.

- Koostada asutusesisesed põhimõtted organisatsiooni tegevuse seisukohast olulisimate huvide konflikti vältimisega seotud teemade kohta. Siia võivad kuuluda kingituste ja soodustuste vastuvõtmine, kõrvaltegevustest teavitamine, taandamise põhimõtted toimingupiirangute järgimiseks, asutuse töövahendite kasutamine jne.

- Juurutada väärtuspõhist personalijuhtimist – kokku leppida asutuse põhiväärtused ja nendest teenistujate värbamisel, hindamisel, tasustamisel, koolitamisel jne teadlikult juhendada. Näiteks on võimalik järelevalveametniku värbamisel kasutada huvide konfliktiga seotud kaasuse analüüsimist.

KÕRVALTEGEVUSTE HEA TAVA

Hea tava peamiseks eesmärgiks on anda juhiseid õiguspäraseks ja eetiliseks käitumiseks olukorras, kus ametnik tegeleb **väljaspool ametikohustusi muude tegevuste ehk kõrvaltegevustega**¹.

Hea tava keskendub kõrvaltegevuste puhul enim esinevatele dilemmadele ja juhistele nendega toimetulekuks. Tavas on välja toodud ka kaalutluskohad enim esinevate eetiliste konfliktide jaoks, mis kõrvaltegevustega tegeledes esile tulevad.

Ametniku tegevused saab jaotada:

1. ametijuhendi järgne põhitegevus,
2. ametiasutuse antud lisaülesanded,
3. ametiülesannete väline kõrvaltegevus.

Õiguslik raamistik

Kõrvaltegevused võivad olla keelatud seadusega (nt [avaliku teenistuse seadus § 60 lg 4](#)) ning kõrvaltegevusi võib asutus täiendavalt keelata, kui

- kõrvaltegevusele kuluva tööjõu maht või laad takistab korrapäraselt teenistusülesannete täitmist või
- kõrvaltegevus toob kaasa teenistuskohustuse rikkumise ([avaliku teenistuse seadus § 60 lg 2](#)).

Avaliku teenistuse seadus ([avaliku teenistuse seadus § 60 lg 4](#)) keelab teenistujal teha järelevalvet iseenda või endaga seotud isiku üle ning saada tulu kõrvaltegevuse eest, kui sama tegevus kuulub teenistusülesannete hulka. Kui kõrvaltegevus on tasuline, peab teenistuja hindama, kas saadavat tasu on võimalik seostada tema teenistuskohustuste täitmisega. Viimast keeldu ei peaks kohaldama haridusasutuses tehtava teadusliku ja pedagoogilise tegevuse suhtes, kui teenistuja on sellest kõrvaltegevusest teavitanud. Ametikohustustega seostatav tulu võib olla korruptsioonivastase seaduse tähenduses korruptiivne tulu. Ametnike piirangud kõrvaltegevusteks tulenevad ka eriseadustest ning asutuste sisekordadest (nt ÕKS § 39 või PPS § 68). Nii peavad näiteks vanglateenistujad kõrvaltegevustega tegelemisel lisaks seadustele arvestama ka vanglateenistuja eetikakoodeksis toodud piirangutega ning vanglateenistuse eetikakomisjoni poolt antud soovitusetega³.

Nii on koolituse puhul näiteks võimalik ametniku tööülesannete ja koolituse sisu järgi eristada ametijuhendi järgset koolitust, lisaülesannete täitmise raames toimuvat koolitust ning töövälisest koolitustegevust.

Kõrvaltegevus võib olla kasulik, näiteks kui saadud kogemust ja teadmist kasutatakse ka oma põhitöös. Samas ei tohiks kõrvaltegevus põhitööd takistada² või seada kahtluse alla ametniku ja asutuse ülesannete täitmise usaldusväärsust, erapooletust vm avaliku teenistuse põhiväärtust.

Ametnik peab viivitamata teavitama ametisse nimetamise õigust omavat isikut (nt asutuse juhti, ministeeriumi puhul kantslerit, ministrit) kirjalikult, kui ta tegeleb või kavatseb tegeleda kõrvaltegevusega

- töölepingu või teenuse osutamise lepingu alusel,
- valitaval või nimetataval ametikohal,
- ettevõtjana või täisosanikuna täis- või usaldusühingus,
- juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmena. ([avaliku teenistuse seadus § 60 lg 1 ja 2](#))

Infot kõrvaltegevuse kohta peaks esitama nii palju, et tööandjal oleks võimalik hinnata, kas esineb seaduses märgitud kõrvaltegevuse keelamise aluseid ([avaliku teenistuse seadus § 60 lg 2](#)). See tähendab ka seda, et ei ole vaja teatada detailidest või asjaoludest, mis ei ole olulised selle hindamiseks (nt kõrvaltegevusest saadava tasu suurus, klientide arv jmt).

Teavitamata jätmise eest vastutab ametnik vastavalt ATSi sätetatu, st teenistuskohustuse rikkumine toob kaasa distsiplinaar karistuse. Kõrvaltegevustest arusaamise hõlbustamiseks on soovitatav asutuses välja töötada oma juhend.

Soovitatav on eelnevalt vahetu juhiga läbi arutada, millist laadi kõrvaltegevusega on tegemist, kui suur on selle kõrvaltegevuse puhul huvide konflikti oht või kas kõrvaltegevus takistab põhitöökoha

¹ Kõrvaltegevusi tuleb siin eristada ametialastest lisaülesannetest.

² Vt <https://www.korruptsioon.ee/et/korruptsioonivormid-ja-naited/huvide-konflikt/korvaltegevuse-piirang>

³ Nimetatud põhimõte on kirjas ka Justiitsministeeriumi kõrvaltegevusest teavitamise juhises.

ülesannete täitmist. Võimaliku huvide konflikti väljaselgitamisel on abiks korruptsioonivastase seaduse toimingupiiranguid puudutavad sätted.

Kui kõrvaltegevus on tasuline, võiks ametnik ise kõigepealt hinnata, kas saadavat tasu on võimalik seostada tema ametikohustuste täitmisega. Ametikohustustega seostatav tulu võib olla korruptsioonivastase seaduse tähenduses korruptiivne soodustus.

Aeg-ajalt tuleb ette olukordi, kus teenistuja määratakse tööülesannete raames kõrvalülesannet

täitma teise asutuse kaudu (nt ettevõtte nõukogusse). Sellistel juhtudel tuleks sellest tegevusest teavitada oma tööandjat (v.a juhul, kui tööandja ise on teenistuja nõukogusse määranud).

Teenistuja teavitus kõrvaltegevuse kohta ei ole avalik, seega võivad teavitusest teadlikud olla eelnimetatud isik ning tema poolt määratud isikud, kes on konkreetse tööprotsessiga tööalaselt ja loogiliselt seotud. Muul juhul on tegemist eraelu puutumatuse kaitsealasse kuuluva teabega (AK-teave), mida ei avalikustata.

LEVINUMAD KÕRVALTEGEVUSTE VALDKONNAD

Koolitamine

Ametnike tegutsemine koolitajana on reguleeritud avaliku teenistuse seaduses ja eetikanõukogu poolt heakskiidetud heas tavas „Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses”.

Ametniku tööülesannete ja koolituse sisu järgi on võimalik eristada:

1. ametijuhendi järgset koolitust,
2. lisaülesannete täitmise raames toimuvat koolitust,
3. töövälst koolitustegevust.

Hea tava „Huvide konflikti vältimine ametnike koolitustegevuses” annab juhised õigeks käitumiseks kõigis kolmes valdkonnas koos praktiliste näidetega. Ametikoha eesmärgiga seotud koolitamine tähendab, et teavitus- ja koolitustegevus on ametijuhendis sisalduv või ametikoha eesmärgiga vahetult seotud. Sellise koolitustegevuse eest on tasu vastuvõtmine üldjuhul keelatud. Asutuse töökorralduse tasandil tuleb otsustada, missuguste ametikohtade puhul määrata valdkondlik koolitamine või teavitamine ametijuhendi järgseks ülesandeks ning planeerida asutuse iga-aastaste koolituste maht.

Teavitus- ja koolitustegevus on täiendavaks ülesandeks siis, kui see ei kuulu ametniku

põhiülesannete hulka ega kajastu ametikoha põhipalgas, kuid kasutatav informatsioon põhineb tööalastel teadmistel või on töö käigus omandatud. Juhul kui ametniku ametisse nimetav isik peab sellise koolitustegevuse tasustamist põhjendatuks, tuleb üldjuhul vältida topelttasustamise situatsiooni. Näitena võib nimetada asutuseväliste koolituspakkujate algatusel korraldatud koolitusi, seminare ja konverentse, kuhu ametnikke kutsutakse tasu eest tööalastel teemadel esinema. Kuna ka tasuta tehtud koolituste puhul võib tekkida eetiline dilemma, siis on alati võimalik koolitada ka tasu võtmata.

Ametikohavälistes valdkondades koolitamine on käsitletav tavapärase kõrvaltegevusena, mida reguleerib [avaliku teenistuse seadus § 60](#). Eriteenistuste (nt kaitsevägi) puhul võivad kehtida rangemad piirangud Ametikohaväliseks koolituseks on näiteks juhtum, kus maksuametnik korraldab käsitöökursuseid huvikoolis, ministeeriumiametnik annab põhikoolis inglise keele tunde, omavalitsuse õigusnõunik loeb patendiõiguse kursuseid. Sellisel juhul on tasu eest koolituste läbiviimine lubatud, kuid igal juhul peab ametnik sellest kirjalikult teavitama teda ametisse nimetamise õigust omavat isikut.

Ettevõtluses osalemine

Üldjuhul võivad ametnikud ettevõtlusega tegeleda eeldusel, et kõrvaltegevusest on asutuse juhti kirjalikult teavitatud, sellega ei kaasne huvide konflikti ning järgitakse korruptsioonivastase seaduse nõudeid, sh toimingupiiranguid.

Ettevõtluses osalemise puhul tuleks arvesse võtta ka erinevates lepingulistest vormides osalemist (nt käsundusleping, töövõtuleping, autorileping vm). Oma rolli mängivad eetiliste dilemma hindamisel

ka lepinguliste suhete iseloom ja eesmärgid.

Üldpõhimõttena võiks arvestada, et teavitada tuleks oma nimel tasu eest kaupade või teenuste pakkumisest, kui see on püsiv tegevus ning sellel on ametniku jaoks oluline majanduslik tähendus või kui sellega tegelemine võtab olulises matus tema aega (sh tuleks teavitada tegevusala ja aeg, mis ettevõtlusega tegelemiseks kulub).

⁴ Toimingupiirangu eesmärk on huvide konflikti vältimine. Piirangutega välistatakse olukord, kus ametiisik teeb iseenda või temaga seotud isiku suhtes otsuse või toimingut.

Teavitada tuleks ka enda funktsioonist juriidilise isiku organi liikmena ja sellest, kui juriidilise isiku organi liikmena tegutsemine võtab olulises mahus ametniku aega.

Ettevõtlusega seotud kõrvaltegevuse lubamise või keelamise otsustamisel tuleb kaaluda, kas ettevõtlusest tulenevad riskid mõjutavad ametniku ja asutuse usaldusväarsust ametiülesannete täitmisel.

JUHTUM 1

Ametnikueetika nõukogu seisukoht

Tarbijakaitse ametnik määras trahvi automüügiga tegelevale ettevõttele. Kahele automüügi ettevõtte omanikule ja juhatuse liikmele kuulus ka inkassofirma, kes eelnevalt nõudis ametniku tollaselt ettevõttelt sisse tekkinud võlga.

Eetikanõukogu leidis, et ettevõtlusega tegelemine sisaldab riski ning makseraskustesse sattumine võib teatud juhtudel olla vältimatu, mistõttu see fakt iseenesest ei pruugi tähendada vastuolulist sattumist ametnikueetikaga. Samas võib ka lubatud kõrvaltegevuse puhul tekkida huvide konflikt, millele rakendub toimingupiirang.

Ametnikueetika seisukohast tekib vastuolu usaldusväarsuse väärtusega juhul, kui isik on ettevõtjana oma kohustused riigi ees pahatahtlikult täitmata jätnud.

Asutustel on võimalik otsustada, missugustel ametikohtadel on töö iseärasustest tulenevalt sellise kontrolli läbiviimine vajalik. Eetikanõukogu soovitatav eriti järelevalvet ja kontrollitoiminguid teostavatel asutustel täpsemalt määratleda seotud isikute ring, kelle üle ei tohi ametnik toiminguid või otsuseid teha. Ametnikud peavad oskama oma era- ja avalike rollide koosmõju hinnata ning kahtluse korral tuleks taandamise põhjendatust asutuses arutada.

Ühiskondlik ja vabatahtlik tegevus

Vastavalt Justiitsministeeriumi soovitudele kõrvaltegevuste kohta on vabakonna või kogukonna tegevuses osalemine ametnikele üldiselt lubatud.

Ametnike osalemine vabakonna või kogukonna tegevuses aitab muuhulgas suurendada kaasamist, mis on kaasaegse poliitikakujundamise lahutamatu osa. Probleemid on muutunud järjest keerulisemateks ning vastuolulisemateks ilma ühe ainuõige lahenduseta. Sellisel juhul tulebki kaasata erinevatest valdkondadest ja erinevate teadmistega inimesi. Taoliste probleemide lahendamisel mängivad ka ametnikud olulist rolli, sest neil on laialdased teadmised spetsiifilistest valdkondadest.⁵ Ka rahvusvahelised uuringud kinnitavad, et

ametnikel on oluline roll kogukonna seisukohtade mõju määramisel⁶. Ametnike osalemine vabakonna või kogukonna tegevuses on kasulik, sest ametnikud jagavad vaba- ja kogukondadele vaateid ja arvamusi oma valdkonna asjatundjana, mis omakorda annab avalikkusele võimaluse saada tasakaalustatud teavet.⁷

Sarnaselt kommunikatsioonis osalemisega peab ametnik vabakonna või kogukonna tegevuses osaledes jääma viisakaks, järgima ametniku eetikakoodeksit, pidama silmas avaliku teenistuse mainet ning mitte avaldama asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud või muud tundlikku teavet.

Nõustamis- ja konsultatsiooniteenuste osutamine

JUHTUM 2

Ametnikueetika nõukogu seisukoht

Seisukoht anti juhtumi kohta, kus vallavalitsuse õigusnõunik osutas kõrvaltegevusena juriidilise nõustamise teenust enda õigusbüroo kaudu. Õigusbüroo vahendusel esindas ta kostjat kaasomanike vahel toimunud tsiviilkohtuvaidluses valla territooriumil asuva kinnistu kasutamise üle.

Eetikanõukogu hinnangul toob selline olukord

kaasa kõrvaltegevuse ja avaliku rolli vastandumise ning on vastuolus avaliku teenistuse eetika põhimõtetega.

Peamisteks kaalumise kohtadeks olid kõrvaltegevuse kooskõla valla tegevuse eesmärkidega, kõrvaltegevuse ja ametnikutöö rollikonflikti olemasolu ning kõrvaltegevuse mõju ametiasutuse mainele.

⁵ Kübar. U, Hinsberg. H. Kaasamine avalikus sektoris ja vabakonnas. 2014, lk 10-11.

⁶ Vt nt Ray. K, Hudson. M, Campbell-Barr. V, Shutes. I. 6. november 2008.

⁷ Ametnike väljendusvabaduse hea tava.

Ametniku eetikakoodeksi kohaselt järgib ametnik oma tegevuses kodanikelt mandaadi saanud poliitikute õiguspäraselt väljendatud tahet. Samuti nõuab [avaliku teenistuse seadus § 51 lg 6](#), et ametnik peab teenistussuhte raames aitama kaasa ametiasutuse seadusest tulenevate ülesannete täitmisele.

Ametniku eetikakoodeksi järgi on ametnik väärikas, vastutustundlik ja kohusetundlik. [Avaliku teenistuse seaduse § 51 lg 4](#) kohaselt peab ametnik käituma väärikalt nii teenistuses olles kui ka väljaspool teenistust, sealhulgas hoiduma tegevusest, mis diskrediteerib teda ametnikuna või kahjustab ametiasutuse mainet. Ametniku tööväliste rollide

(sh kõrvaltegevuste) puhul on oluline hinnata nende vahetut ja otsest kokkupuudet ning mõju ametnikutööle. Näiteks valla õigusnõuniku tegevust juristina õigusbüroos ei saaks keelata juhul, kui tema õigusbüroo keskenduks konkreetse valla küsimustest väljapoole jäävatele teemadele.

Eetikanõukogu on ka oma varasemates aruteludes leidnud, et ei saa sihiks võtta selle keelamist, et ametnikud oma kompetentsi teiste riikidega jagavad ja Eesti teenuseid tutvustavad. Pigem on vajalik näidata võimalusi, kuidas Eesti ametnike kompetentsi ja teadmisi parimal moel oleks võimalik ära kasutada ja seeläbi motiveerida talente avalikus teenistuses töötama.

JUHTUM 3

Ametnikueetika nõukogu seisukoht

Kaitseministeerium (edaspidi ka KM) esitas eetikanõukogule kaks pöördumist seisukohtade kujundamiseks dokumendi kavandi „KM valitsemisala asutuste tegevus Eesti kaitsetööstusettevõtetele ekspordivõimaluste loomisel“ kohta.

Uuendatud korra järgi võivad KM valitsemisala teenistujad kaitsetööstusvaldkonna ettevõtteid toetada järgmiste tegevuste kaudu – osalemine praktilise kasutajana rahvusvahelistel kaitsetööstusnäitustel, seminaridel ja äridelegatsioonide visiitidel, ettevõtetele oluliste kontaktide vahendamine ning välisturunduses

kasutus- ja testimisreferentsi pakkumine. Ettevõtete toetamine eeldab, et kaitseväel on konkreetse ettevõtte kaitsetööstustoote või teenuse kasutus- või testimiskogemus, millele saab ettevõtte avalikult viidata. Ettevõtete koostöö KM valitsemisalaga võib seisneda osalemises varustushangetel, teadus- ja arendusprojektides, Eesti Kaitsetööstuse Liidu töörühmades või KM arendustoetuste konkurssidel.

Toetuse saamise (ehk sisuliselt KM valitsemisala asutuse teenistuja lähetusse saatmise) otsustab taotluse alusel kaitseministri moodustatud kaitsetööstuse koostöökomitee, kus on esindatud KM, Eesti Kaitseväge ja Eesti Kaitsetööstuse Liit.

Toodete ja teenuste reklaam

JUHTUM 4

Ametnikueetika nõukogu seisukoht

Seisukoht anti juhtumi kohta, kus eetikanõukogule esitati päring, kas kaitseväge tegevvaldane, kes reklaamib eraisikuna toidukaupade müügiga tegelevat internetikaubamaja, eksib ametnikueetika vastu.

Juhtumi põhjal tehtud soovitusel on laiendatavad ametnike osalemisele toodete ja teenuste reklaamis üldisemalt.

Seisukohas toodud soovitude kohaselt tekib ametnikueetika põhimõtetega vastuolu siis, kui reklaamitava ettevõtte tegevusvaldkond on otseselt seostatav ametniku tööandjaga või tema ametialase pädevusega – näiteks kui tegevvaldane reklaamib matka- või

militaarvahendite müügiga tegelevat ettevõtet. Sellistes reklaamides osalemine on kindlasti taunitav nii eraisikuna kui ka ametnikuna.

Eetikanõukogu soovib asutustel läbi arutada ja kokku leppida, missugusel juhul riivatakse reklaamis osalemisega asutuse mainet ja ametiväärikust ning välja töötada protseduurireeglid, kuidas kahtluse korral reklaamis osalemise sobivuse kohta nõu küsida.

Asutuse maine on kollektiivne sümbolne vara, mille vähendamise riski tuleb hinnata ka eraisikuna tegutsedes. Juhul, kui asutuses pole teemat arutatud, soovib eetikanõukogu enne reklaamis või kampaaniates osalemist nõu pidada oma tööandjaga.

Eetikapõhimõtetega vastuolu ei teki ega avaliku võimu mainet ja ametivääriskust ei kahjustata juhul, kui

- ametiasutusel ei ole ettevõttega lepingulisi suhteid ja järelevalvepädevust,
- ametniku tööülesanded pole seotud reklaamitud ettevõtte suhtes toimingute ja otsuste tegemisega,
- reklaamis esitleb isik end eraisikust kaubamaja kliendina ning puuduvad viited ametniku staatusele.

Toodete ja teenuste reklaam hõlmab ka suunamudijate tööd (sh sotsiaalmeedias), sealhulgas näiteks pesupulbrite ja toidulisandite müüki (nt kui ametnik töötab samal ajal Terviseametis ja talle makstakse asjaomase reklaami eest). Ka tasuta reklaami puhul võivad eetilised ja huvide konfliktid tekkida ning ka siin tuleks arvestada eetikakoodeksi nõuetega.

Poliitikas osalemine

Laiemas mõttes osaleme me kodanikena kõik poliitikas (nt valimistel, rahvaalgatusele allkirja andes või arvamust väljendades), kuid siin on mõeldud eelkõige kas erakondades või nende sidusorganisatsioonides osalemist, erakondade töös või poliitilises kampaanias osalemist. Kõrvaltegevus poliitikas osalemise puhul tähendab ametniku poliitilisi tegevusi väljaspool tema ametikohustusi, mis ei ole seotud tema ametiülesannete täitmisega.

Huvide konflikt tekib siis, kui ametniku roll poliitikas läheb vastuollu tema professionaalse rolliga. Võtmeküsimus on, kas ametniku roll poliitikas mõjutab või näib mõjutavat tema otsuseid igapäevatoos. Poliitilise tegevuse piirangud püüavad tasakaalustada avaliku teenistuse neutraalsust ja üksikisiku õigust osaleda poliitilises tegevuses. Ministri nõunike ja teiste poliitiliste ametnike puhul tuleb piiranguid vaadata teises kontekstis.

Poliitikas osalemise puhul tuleb arvestada korruptsioonivastases seaduses ja ametniku eetikakoodeksis sätestatud piirangutega ning ametnike väljendusvabaduse hea tavaga, teatud ametipositsioonidele on kehtestatud ka täiendavad nõuded (nt eriteenistused). Ametnikueetika nõukogu sel teemal seni konkreetsetes juhtumites seisukohti kujundanud ei ole.

Poliitilisi seisukohti väljendades või muul viisil poliitikas osaledes tuleks muuhulgas arvestada eetikakoodeksi usaldusväärsuse, erapooletuse ja asjatundlikkuse põhimõtetega. Samuti viitab ametnike väljendusvabaduse hea tava väljendusvabadusele kui kodanike ühele põhiõigusele ja demokraatliku riigi olulisele alustalale.

Peamine põhjendus, miks sellistes reklaamides osalemine võib olla eetikakoodeksiga vastuolus, seisneb selles, et see puudutab asutuse mainet. Reklaamis osaleva ametniku tuntus ja usaldusväärsus põhineb vähemalt osaliselt tema ametipositsioonil ning tema erapooletus on mõjutatud ametniku rollist. Probleem võib tekkida just konkreetse toote või teenusepakkuja mainimisel ja seost tuleb arvestada reklaamitava toote ja ametniku tegevuse sisu kontekstis.

Kõrvaltegevus, mis mõjutab või võib hakata mõjutama ametniku tegevuse usaldusväärsust, on tõenäoliselt eetikakoodeksiga vastuolus. Siinjuures ei mängi eetika seisukohalt rolli, kas see tegevus on tasustatud või mitte.

Arutleva ühiskonna seisukohast on kasulik ja loomulik, kui ametnikud osalevad töövälises rollis oma valdkonna asjatundjana ja kodanikuna ühiskondlikus debatis ning jagavad oma vaateid ja arvamusi. Ametnike kui erialaekspertide osalemist ühiskondlikus arutelus tuleb väärtustada ja soodustada, sest nii tekib avalikkusel võimalus saada tasakaalustatud teavet otse valdkonna asjatundjatelt.

Poliitikas osalemine, sealhulgas valimistel kandideerimine, on demokraatlik põhiõigus. Põhiseadus annab kandideerimisõiguse igale vähemalt 21-aastasele hääleõiguslikule Eesti kodanikule. Riigikogu valimise seadus näeb ette ainult kitsenduse, et kandideerida ei või tegevvälane ega inimene, kes on kohtu poolt süüdi mõistetud kuriteos ja kannab vanglakaristust. Ent ametnike valimistel osalemine seab riigiasutustele küll mitmeid korralduslikke väljakutseid, kuidas riigi ressursi ja autoriteedi kasutamine hoida selgelt lahus poliitilisest agitatsioonist. Kõige enam tuleks ametnikel poliitikas osalemise korral tähelepanu pöörata sellele, et ei satutaks vastuollu eetikakoodeksi **erapooletuse ja usaldusväärsuse** põhimõtetega. Poliitikas osaledes on üheks suuremaks väljakutseks ametniku jaoks sellistest tegevustest ja olukordadest hoidumine, mis võivad kahtluse alla seada tema erapooletuse tööülesannete täitmisel. Ametnik peab hoiduma ka teenetest (sh ei tohi ka ise neid pakkuda), mis võivad kahtluse alla seada tema ametialase sõltumatuse ja objektiivsuse.

On siiski mõned ametnikud ja kõrgemad riigiteenijad, kellele on seadustes pandud täiendavad tegevuspiirangud. Need on

ametikandjad, kellel erakonnaseadus ei luba olla erakonna liige – õiguskantsler ja tema nõunikud, riigikontrolör ja riigikontrolli peakontrolör, kohtunikud, prokurörid ja politseiametnikud. Põhimõtteliselt oleks kõigil nimetatutel õigus kandideerida parlamenti erakonna nimekirjas ilma ise erakonna liige olemata või üksikkandidaadina, kuid kandideerimine ja osalemine poliitilises agitatsioonis ei läheks kokku selliste ametikohtadele esitatud kõrgendatud poliitilise neutraalsuse nõudmistega ja ootustega.

Avalike teenistujate suhtes kehtivad poliitilise tegevuse piirangud sõltuvad nende rollidest. Mõned piirangud kehtivad kõigile riigiteenistujatele, mõned piirangud kehtivad enamikule teenistujatele ja mõned ainult eriteenistujatele. Avalikud teenistujad võivad enne mõnes poliitilises tegevuses osalemist küsida asutuse või selleks volitatud ametnike luba.

Poliitilise erapooletuse järgimise põhimõttele juhib tähelepanu ka „Valitsuskommunikatsiooni

käsiraamat“, mille kohaselt valitsusasutuse kommunikatsioon ei ole poliitilise propaganda tegemise vahend, vaid demokraatlikus kodanikuühiskonnas sõnavabadusele kaasaaitaja. Valitsusasutusel ei ole ka kohane sekkuda erakondade omavahelistesse suhetesse ning ta ei tohiks õigustada või kaitsta oma otsuseid või tegevusi parteipoliitilise retoorikaga.

Mitmed riigid on kehtestanud konkreetsemad reeglid oma ametnikele poliitikas osalemiseks⁸. Nendega pannakse paika piirangud, mis aitavad tasakaalustada avaliku teenistuse neutraalsust ja kodanike õigust osaleda poliitilises tegevuses.

Need avalikud teenistujad, kes ei või olla erakonna liimed või osaleda erakonna tegevuses (nt eriteenistujad, sh politsei ja kaitseväge ametnikud), võivad üldjuhul hääletada, annetada erakonnale või kandidaadile ja kandideerida valimistel üksikkandidaadina⁹.

Kust veel nõu saada kõrvaltegevusi puudutavate otsuste tegemisel?

Kõrvaltegevuste hea tava põhimõtete rakendamisel aitab ametnikueetika nõukogu. Saate oma küsimused saata eeetika@fin.ee.

Justiitsministeeriumi koostatud juhend¹⁰ kõrvaltegevustest teavitamise kohta aitab samuti otsuseid teha. Sealjuures tuleb silmas pidada, et tegemist on õiguslikust raamistikust

lähtuvate soovitusetega. Ka nende kõrvaltegevuste puhul, millest ei ole õiguslikku kohustust teavitada, võib asutust siiski informeerida ning vajadusel teavitamise asjus nõu küsida (nt kui ettevõtluspoliitika valdkonnas tegutsedes ollakse samal ajal äriühingu osanik või aktsionär).

KONTROLLKÜSIMUSED KÕRVALTEGEVUSTE LUBATAVUSE ÜLE OTSUSTAMISEL

1. Kas tegemist on teenistusliku lisaülesande või kõrvaltegevusega? Kui tegemist on lisaülesandega, siis peaks selle eest tasu maksma ametiasutus. Samas tuleks arvestada ka eranditega, nt võib tasu saada haridusasutuses toimuva teadusliku ja pedagoogilise tegevuse eest, kui ametnik on asutust teavitanud oma kõrvaltegevusest.

2. Kas kõrvaltegevusele kuluva tööjõu maht võib takistada korrapärast teenistusülesannete täitmist? Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.

3. Kas kõrvaltegevus toob kaasa või võib kaasa tuua teenistuskohustuse rikkumise (nt vahetu või püsiv järelevalve iseeenda või endaga

seotud isiku üle, toimingupiirangu rikkumine)? Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.

4. Kas ametnik kasutab kõrvaltegevuses ära oma ametipositsiooni või ametiasutuse mainet? Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks. Vt ka punkt 6.

5. Kas kõrvaltegevus võib mõjutada ametniku otsuseid tööelus? Vt ka punkt 6.

6. Kas kõrvaltegevus võib seada kahtluse alla ametniku või tema ametiasutuse usaldusväärsuse, erapooletuse või asjatundlikkuse? Kui see on nii, siis on alust kõrvaltegevuse keelamiseks.

⁸ Vt näiteks Political Activity (oico.on.ca)

⁹ Hoolimata sellest, et erakonna nimekirjas võib kandideerida ka erakonna liige olemata, siis antud juhul läheks see vastuollu antud piirangu mõttega (hoida lahus ametnikutöö ja poliitilise tegevuse rollid)

¹⁰ <https://www.korruptsioon.ee/sites/default/files/inline-files/korvaltegevusest%20teavitamine.pdf>

HUVIDE KONFLIKTI VÄLTIMINE AMETNIKE KOOLITUSTEGEVUSES

Hea tava

HEA TAVA EESMÄRGID:

- valdkondliku ekspertteabe piisava kättesaadavuse tagamine,
- läbipaistvus ja ülevaade ametnike koolitustegevuse korraldusest, tasustamisest ja koolitusturul osalemisest.

Asutustel on kohustus tagada, et valdkondlik ekspertteave oleks piisavas mahus avalikkusele kättesaadav. Kõige vahetum võimalus teavet jagada on koolitustel, kus lektoriteks on õigusakti või dokumendi väljatöötamises osalenud ja rakenduslike küsimustega kursis olevad ametnikud. Koolituse läbiviimine on ka ametnikele arendav ning annab õigusakti väljatöötajale, rakendajale või poliitikakujundajale vahetut teavet rakendusküsimustest.

Hea tava sisaldab soovitusi erineva suunitlusega koolitustegevuse korraldamiseks. Kuna asutuste koolitustegevuse eesmärgid, sihtgrupid ja maht erinevad, siis on hea tava aluseks asutusesiseste konkretiseeritud põhimõtete väljatöötamisel. Hea tavaga suunatakse ühtlustama ametnike ametijuhendeid ning läbi mõtlema asutuse koolitus- ja teavitusplaani. Seejuures pakub hea tava lahendusi olukordadeks, kus mõnes valdkonnas on koolitusnõudlus suurem kui asutus korraldada suudab ning samal ajal võib eraturul kompetentseid koolitajaid nappida. Koolituste läbiviimisel tuleb arvestada ka ametniku eetikakoodeksiga ning pidada silmas, et koolitamisel ei tekiks vastuolu ametniku erahuvide ning ametikohustuste vahel.

Hea tava ei reguleeri mestimisprojektide raames toimuvat koolitustegevust, sest nimetatud põhimõtted on sõnastatud Euroopa Komisjoni koostatud „Mestimise käsiraamatus“ (*Twinning Reference Manual*) ning Eesti-sisest põhimõtete rakendamist koordineerib Välisministeerium.

ÕIGUSLIK RAAMISTIK

Kui ametnik on saanud koolituse läbiviimise eest lepingu alusel tasu, on tegemist **kõrvaltegevusega** avaliku teenistuse seaduse avaliku teenistuse seadus § 60 tähenduses. Kõrvaltegevustest on

ametnik on kohustatud kirjalikult teavitama teda ametisse nimetanud isikut. Teavitada tuleb ka siis, kui avaliku võimu teostamise õigus on peatunud - nt lapsehoolduspuhkusel viibiva ametniku puhul. [Avaliku teenistuse seadus § 82](#) järgi on ametnik sel ajal vabastatud küll tööülesannete täitmisest, ent mitte ülejäänud teenistuskohustustest.

Isik, keda kõrvaltegevusest teavitati, peab **hindama, kas tegevusele kuluva tööjõu maht või laad takistab korrapärast teenistusülesannete täitmist või tegevus toob kaasa teenistuskohustuse rikkumise.**

Teenistuskohustuse rikkumiseks võib pidada näiteks olukorda, kus järelevalveinspektor koolitab ettevõtet tasu eest ning seejärel asub ametnikuna samas ettevõttes järelevalvet teostama. Samuti on teenistuskohustustega vastuolus olukord, kui ametnik võtab tasu vastu ametijuhendijärgse koolituse läbiviimise eest. Asutuse juhi ülesandeks on seega igal üksikul juhul hinnata tasu vastu võtmise põhjendatust ning ülalmainitud tingimuste olemasolul kõrvaltegevus osaliselt või täielikult keelata. **Erandina** võib [avaliku teenistuse seadus § 60 lg 4 p 2](#) järgi tasu võtta haridusasutuses toimuva teadusliku või pedagoogilise tegevuse puhul (sh loengud tööalastel teemadel) eeldusel, et ametnik on sellest teavitanud teda ametisse nimetavat isikut.

Kuigi avaliku teenistuse seadus kõrvaltegevusest teavitamise nõue kehtib ainult ametnikele, on ka ametiasutuse töötajate puhul soovitatav kaaluda, missuguste töökohtade puhul lisada töölepingusse erialasest koolitamisest teavitamise kohustus. Õigusliku aluse annab selleks [töölepingu seaduse § 15 lg 2 p 8](#), mille järgi teavitab töötaja tööandja soovil kõigist töösuhtega seonduvatest olulistest asjaoludest, mille vastu on tööandjal õigustatud huvi.

Tööalase koolitamise puhul tuleb arvestada, et **avalikustamata ja asutusesisese loomuga teabe jagamine on keelatud**. Sel juhul võib tegemist olla korruptsioonisüüteo [korruptsioonivastase seaduse § 5 lg 4](#) tähenduses. Tasustatavast koolitustegevusest teavitamine aitab

maandada riski, et ametnik käsitleb koolitustel asutusesisese loomuga teavet.

Seega eeldab ka õiguslik raamistik, et asutuses on rakendatud põhimõtted, kuidas ametnike tööalast koolitustegevust korraldada. Vältida tuleks situatsiooni, kus eraviisilise koolitustegevuse tulemusena saab lektorina osalev ametnik topelttasustatud või kaasneb põhjendamatu konkurentsieelis eraturu koolitusfirmadele. Töölase koolitustegevuse läbipaistva korralduse tagamiseks on oluline läbi mõelda, millistel juhtudel

on erialasel teadmisel põhinev koolitus käsitletav teenistuskohustusena ja millal lisategevusena. Arusaadavad koolituse korraldamise ja tasustamise põhimõtted suurendavad ametnike motiveeritust koolituse läbiviimisel ning tagavad ametnike võrdse kohtlemise asutusesiselselt.

Ametniku tööülesannete ja koolituse sisu järgi on võimalik eristada:

1. ametijuhendijärgset koolitust,
2. lisaülesannete täitmise raames toimuvat koolitust,
3. töövälisest koolitustegevust.

1. AMETIKOHA EESMÄRGIGA SEOTUD KOOLITAMINE

Ametikoha eesmärgiga seotud koolitamine tähendab, et teavitus- ja koolitustegevus on ametijuhendis sisalduv või ametikoha eesmärgiga vahetult seotud. **Sellise koolitustegevuse eest on tasu vastuvõtmine üldjuhul keelatud.** Asutuse töökorralduse tasandil tuleb otsustada, missuguste ametikohtade puhul määrata valdkondlik koolitamine või teavitamine ametijuhendijärgseks ülesandeks ning planeerida asutuse poolt iga-aastaselt läbiviidavate koolituste maht.

Ametikoha eesmärgiga seotud koolitamine kaasneb ametikohtadel, mille ülesanneteks on õigusloome ja arengukavade väljatöötamine ning valdkondades, kus on regulaarne ja pidev teavitamis- ja koolitamisvajadus (nt riigihangete seadus, avaliku teabe seadus, töölepingu seadus jms). Sageli kuulub valdkondlik koolitamine ka inspektorite tööülesannete hulka (nt tööinspektorid, päästametnikud).

Õigusakti või arengukava väljatöötamist koordineeriv asutus peab vastutama esmase teavituse ja jooksva koolitustegevuse planeerimise eest. **Valikukohad otsustamiseks, kas lektoriks on asutuse ametnikud või kaasata asutuseväliseid koolitajaid:**

- koolitust ja teavitamist vajavate teemade loetelu ning koolituste prognoositav maht,
- koolitaja kompetentsiga ametnike olemasolu asutuses ja nende töökoormus,
- koolituse korraldamisega kaasneva eelarve olemasolu (ruumide rent jms),

- asutuse iga-aastane tööplan ja mahukate tööülesannete maht, mis võib ajutiselt vähendada asutuse ressursi teatud teemadel koolitusi läbi viia,
- kompetentsete asutuseväliste koolitajate olemasolu.

Seejärel saab koostada asutuse iga-aastane koolitusplaan ja –eelarve ning vajadusel täiendada ametnike ametijuhendeid.

Juhi kaalumiskohad juhuks, kui koolitusnõudlus ületab asutuse kavandatud koolituste mahtu:

- koolitada välja asutusevälised koolitajad,
- koostada suure nõudlusega valdkonnas iseseisvat õpet toetavad materjalid,
- kui asutus peab tööplaaniväliste koolituste läbiviimist suure nõudluse tõttu põhjendatuks, võib ametniku ametisse nimetava isiku loal erandkorras lubada tasu vastuvõtmist. Eelduseks on, et kokku lepitud mahus koolituste läbiviimine ei takista tööülesannete täitmist,
- loobuda koolitusel lektorina osalemisest,
- asutusevälise koolitaja väljaselgitamiseks küsida võrreldavad pakkumused ning selgitada välja parim koolituse läbiviija,
- asutusevälise koolitaja vahendusel toimuva koolituse materjalid avaldada asutuse kodulehel. Sellega tagatakse, et riigi või kohaliku omavalitsuse asutuse tellitud koolitusel jagatud teave on kõigile kättesaadav.

2. TÄIENDAVATE ÜLESANNETE RAAMES TOIMUV KOOLITAMINE

Teavitus- ja koolitustegevus on **täiendavaks ülesandeks** siis, kui see ei kuulu ametniku põhiülesannete hulka ega kajastu ametikohajärgses põhipalgas, kuid kasutatav informatsioon põhineb tööalastel teadmistel või on töö käigus omandatud.

Juhul kui ametniku ametisse nimetav isik peab sellise koolitustegevuse tasustamist põhjendatuks, tuleb üldjuhul vältida topelttasustamise situatsiooni.

***NÄITENA** võib nimetada asutusevälise koolituspakkujate algatusel korraldatud koolitusi, seminare ja konverentse, kuhu ametnikke kutsutakse tasu eest tööalastel teemadel esinema. Selline esitlus eeldab konkreetse ürituse eesmärkide ja sihtrühmadega arvestamist. Teiseks levinud näiteks on ametnike kaasamine lektoritena Euroopa Liidu struktuurifondidest vms meetmetest rahastatud projektidesse.*

Ametniku ametisse nimetav isik peab esmalt hindama, kui põhjendatud on ametniku lektorina osalemine konkreetsel koolitusel – sh, kas potentsiaalseks koolituse läbiviijaks võiks olla asutuseväline koolitaja, kas teema on aktuaalne, kas asutus ise juba pakub analoogseid koolitusi jne. Kui juht peab koolituse läbiviimist vajalikuks, kuid selle ettevalmistamine ja lektorina osalemine toob ametnikule kaasa olulise lisakoormuse, tuleb otsustada sobivaim lahendus.

Juhi kaalumiskohad täiendava ülesandena toimuvate koolituste korraldamisel:

- käsitleda koolitust ametniku ühekordse teenistusülesandena ja vähendada ajutiselt teiste teenistusülesannete mahtu,
- viia koolitus läbi tasuta, kuid võimaldada lektorina osalenud ametnikule suuremas mahu enesetäiendamist;
- rakendada paindlikku tööaega ja lubada koolituse eest tasu vastu võtta. Sisuliselt tähendab see, et ametnik teeb oma põhitöö töövälisel ajal,
- käsitleda koolitust kõrvaltegevusena ja vormistada ametnik tasustatava koolituse toimumise ajaks põhitööl puhkusele,
- lubada koolituse eest tasu vastuvõtmist ja vähendada ametniku töökoormust, kui koolitused toimuvad pikema perioodi jooksul regulaarselt,

3. AMETIKOHAVÄLINE KOOLITAMINE

Ametikohavälistes valdkondades koolitamine on käsitletav tavapärase kõrvaltegevusena, mida reguleerib [avaliku teenistuse seadus § 60](#). Eriteenistuste (nt Kaitsevägi) puhul võivad kehtida rangemad piirangud.

Ametikohaväliseks koolituseks on näiteks juhtum, kus maksuametnik korraldab käsitöökursuseid huvikoolis, ministeeriumiametnik annab põhikoolis inglise keele tunde, omavalitsuse õigusnõunik loeb patendiõiguse kursuseid.

- kanda ametniku lektoritasu asutuse eelarvesse omatuluna ning asutus otsustab selle kasutamise – näiteks määrata lektorina osalenud ametnikule ühekordne tasu muutuvpalga osana või suunata raha koolitus- ja arenduseelarvesse. Seeläbi välditakse olukorda, kus tasuta lektorina osaledes kaasneb koolituse korraldanud ettevõttele või asutusele konkurentsieelis.

Ametnikul on õigus keelduda asutuseväliste koolitajate kaudu toimuval koolitusel osalemisest, kui ametnik on lektorina koolitusprogrammi lisatud ilma temalt eelnevat nõusolekut küsimata.

EL struktuurifondide meetmetest rahastatud projektides osalemisel tuleb meeles pidada, et üldjuhul peab projekti elluviija küsima pakkumust kolmelt võimalikult projekti teostajalt. Kui ühes pakkumuses kaasatakse lektoriks tasuta koolitust läbi viiv ametnik, kuid teistel eraturukoolitajad, siis võib tekkida ametnikust lektoriga pakkujale hinna- ja/või teadmispõhine konkurentsieelis. See seab ebavõrdsesse konkureerimissituatsiooni need pakkujad, kes on kaasanud eraturu lektorid. Kui projekti elluviija soovib ametnikku teadlikult oma projekti kaasata, siis tuleks teda lektorina arvestada kõigis kolmes pakkumuses.

Sellisel juhul on tasu eest koolituste läbiviimine lubatud, kuid igal juhul peab ametnik sellest kirjalikult teavitama teda ametisse nimetamise õigust omavat isikut. Osaliselt või täielikult võib koolitamise haldusaktiga keelata vaid siis, kui koolitustegevuse maht ei võimalda täita teenistusülesandeid või tegevus kahjustab asutuse või ametniku mainet (nt Terviseameti jurist viib läbi müügikoolitust tubakaettevõtete liidule). Koolituse läbiviimise keelamise või asutusesisese taandamisprotseduuri aluseks on ka olukord, kui maksuametnik viib töövälistes teemades läbi koolitust ettevõttes, keda ta pärast maksuametnikuna kontrollima hakkab.

AMETNIKE VÄLJENDUSVABADUSE HEA TAVA

Sissejuhatus

Hea tavaga julgustatakse ametnikke senisest enam valdkonna eksperdina ja ka kodanikuna ühiskonnaelus kaasa rääkima ning antakse soovitusi väljendusvabaduse küsimustes tekkida võivate rollikonfliktide lahendamiseks. Väljendusvabadusega seotud eetilised dilemmad tulenevad ametnike kahetisest rollist. Ühest küljest eeldatakse ametnikelt neutraalsust ja lojaalsust poliitilise tahte elluviimisel ning õigusaktide rakendamisel, teisest küljest on ametnikud kodanikena osa ühiskonnast ja nende osalemine ühiskondlikus arutelus on oluline.

Väljendusvabadus on kodanike põhiõigus ja demokraatliku riigi üks alustalasid. Tasakaalustatud ühiskondlik arutelu aitab teha riigi ja ühiskonna jaoks paremaid otsuseid. Avalik arutelu (sh konstruktiivne kriitika) aitab edendada paremat riigivalitsemist, juhtida tähelepanu kavandatava muudatusega kaasneva võivate kitsaskohtadele, avastada täiendamist vajavaid aspekte, selgitada juba tehtud otsuseid eri vaatenurkadest, kujundada paremat rakenduspraktikat ning teatud juhtudel ka loobuda kavandatu elluviimisest.

Arutleva ühiskonna seisukohast on kasulik ja loomulik, kui ametnikud osalevad töövälises

rollis oma valdkonna asjatundjana ja kodanikuna ühiskondlikus debatis ning jagavad oma vaateid ja arvamusi. Ametnike kui erialaekspertide osalemist ühiskondlikus arutelus tuleb väärtustada ja soodustada, sest nii tekib avalikkusel võimalus saada tasakaalustatud teavet otse valdkonna asjatundjatelt. Ametnike osalemine ühiskondlikes aruteludes on oluline ka sellepärast, et mõnes valdkonnas on mitteametnikest erialaekspertide arv piiratud.

Üldpõhimõttena on ametnikel tööalastes küsimustes õigus poliitilisest tahtest või asutuse suunistest erinevale isiklikule arvamusele ja selle avalikule väljendamisega. Samal ajal tuleb juhendada ametniku eetikakoodeksist ning eriti töövaldkonnaga seotud teemade puhul arvestada, et arvamust väljendatakse vastutustundlikult ja argumenteeritult. See tähendab juhtumist teatud toimimispõhimõtetest, mida hea tava käsitleb.

Nii tööalastes kui ka -välistes küsimustes on soovitatav väljendada arvamust enda nime all, mitte anonüümselt, sest nõnda soodustatakse avatud ja läbipaistvat arutelukultuuri.

Hea tava eesmärk

Hea tavaga antakse ametnikele soovitusi ühiskondlikus arutelus osalemiseks töövälise kanalite (sh sotsiaalmeedia) vahendusel ja mitmesuguses vormis (intervjuu, arvamislugu, petitsioon, avalik koosolek jne). Hea tava keskendub ametniku eetikakoodeksis viidatud vastutustundlikkuse, argumenteerituse ja väärkuse põhimõtete selgitamisele.

Hea tava ei reguleeri seadusega kehtestatud piirangute järgimist (ametkondlikuks kasutamiseks mõeldud teave, laim, vihakõne jms), ei anna soovitusi avalikkusega suhtlemiseks asutuse esindajana ega täpsusta eriteenistuste ametnike kohta kehtivaid spetsiifilisi nõudeid. Samuti ei käsitle hea tava korruptsioonist või teistest süütegudest teavitamist, välja arvatud juhul, kui

õiguskaitseorganitele teatamise võimalused on ennast ammendanud. Hea tava ei hõlma ka õppe- ja teadusasutustes ning teadusajakirjas teadustöö raames toimuvat avalikku eneseväljendamist.

Asutustel soovitatakse julgustada oma ametnikke senisest aktiivsemalt ühiskondlikus arutelus osalema ja valdkonna eripära arvestades vajaduse korral kokku leppida oma asutuse põhimõtetes. Heast tavast on soovitatav juhinduda ka ametiasutuste töötajatel.

Hea tava on koostatud [avaliku teenistuse seaduse § 12 lg 5 p 1](#) alusel, mille järgi on ametnikueetika nõukogu üks ülesanne anda selgitusi ametnike eetikakoodeksi rakendamiseks.

Ühiskondlikus arutelus osalemine tööga mitte seotud teemadel

Ühiskondliku debati kvaliteedi huvides on teretulnud, kui ametnik osaleb kodanikuna aruteludes, mis puudutavad riigivalitsemist ja avaliku elu küsimusi laiemalt, nt rahulolu rongiliiklusega, hoiakuid pagulaspoliitika suhtes või arvamusalaldusi kohaliku omavalitsuse juhtimise teemadel. Ametnikueetika seisukohast tuleb arvestada väärikuse põhimõttega – **oluline on arvamuse tonaalsus, viisakas väljendusviis ja arvamusalalduse võimalik mõju tööandja mainele**. Väärikuse põhimõttega pole kooskõlas laimav ja halvustav toon. Tuleb arvestada, et mida kõrgemal ametikohal isik on, seda suurema tõenäosusega võib tema sõnum avalikkuse tähelepanu pälvida.

Avaldades arvamust poliitiliselt tundlikel teemadel peaksid hoolikad olema need ametnikud, kelle kohta kehtib rangem poliitilise erapooletuse nõue (nt tegevvälalastel on keelatud levitada poliitilisi vaateid) ja erakonda kuulumise keeld (nt politseiametnikud, prokurörid, tegevvälalased).

Ametnikul on eraisikuna õigus **alla kirjutada arvamusalaldustele ja petitsioonidele**.

Allkirjade kogumise eesmärk on juhtida tähelepanu mõnele ühiskondlikule probleemile ja leida toetust olukorra lahendamiseks. Üksikjuhtumid, mis on otseselt seotud ametniku ametikohustustega, vajavad eraldi kaalumist. Oluline on, et ametniku isiklikud veendumused ei seaks kahtluse alla tema tööülesannete objektiivset ja erapooletut täitmist.

Isikliku arvamuse avaldamine tööga seotud küsimustes

Tööga seotud küsimustes võib isiklikku arvamust avaldada **vastutustundlikult, argumenteeritult**, tuginedes **avalikule teabele ja arvestades võimalikku mõju asutuse mainele**. Avalikku huvi pälviva teema korral võib asutuse seisukohast erinev või seda täiendav eksperdiarvamus rikastada ühiskondlikku debatti ja aidata avalikkusel spetsiifilise valdkonna kohta tasakaalustatud teavet saada otse valdkonna asjatundjalt. Seejuures tasub silmas pidada, et arvamus **keskenduks probleemi sisulistele tahkudele** ja oma seisukohtade tasakaalustatud selgitamisele. Oluline on hinnata ka arvamuse eesmärki ja ajastatust.

Ametnik peaks segaduse vältimiseks ja konteksti arvestades **hoolitsema selle eest, et tema isiklike seisukohti ei peetaks asutuse seisukohtadeks**. Näiteks tööalasel teemal kirjutatud isikliku arvamuse loo juurde tuleks märkida, et artikkel väljendab autori enda seisukohti. Oluline on ka seisukoha esitamise **stiil ja tonaalsus**. Arvestama peab võimalusega, et eraisikuna esitatud väiteid võidakse omistada ametnikule, asutusele ja avalikule teenistusele tervikuna. Seetõttu peaksid tööalased seisukohad olema argumenteeritud ja tasakaalustatud.

Vältida tuleks ühekülgset kriitikat, tööandja halvustamist ja pooliku teabe esitamist. Laim, isikute eraõiguste rikkumine ja valeteabe andmine on seadusega keelatud. Samuti ei ole asutuse töö tõhususe huvides hea käsitleda teemasid, mis on olemuslikult asutusesisesed ning mille avalikustamine võib pärssida nii asutusesisest kui ka asutustevahelist konstruktiivset arutelu ja tekitada umbusu õhkkonda – see puudutab näiteks koosolekutel räägitu seostamist kindlate isikutega, eri poolte isikustatud väiteid, kolleegidevahelisi suhteid jms.

Tööalastes küsimustes isikliku arvamuse väljendamisel on **suurem lojaalsuskohustus juhina töötavatel isikutel** ja asutuse avaliku suhtluse eest vastutavatel teenistujatel. Eelkõige tippjuhtidel, asutuse kõneisikutel ja kommunikatsiooni korraldajatel on suurem võimalus muuta ja mõjutada asutusesisesed protsessid ning kujundada asutuse avalikku kuvandit.

Avalikkuse silmis on nad asutuse esindus- või kõneisikud. Seetõttu peaksid nad hoolikamalt kaaluma isikliku seisukoha väljendamise põhjendatust ja selgelt märkima, kui tegemist ei ole organisatsiooni ametliku seisukohaga.

Massiteabekanalitest eristuvad sotsiaalmeedia kanalid, mille formaat ei pruugi võimaldada pikemat teksti või põhjalikku argumenteerimist. Need on pigem visuaalsed või eeldavad hoiakute väljendamist muul viisil. Sõnumi eeldatav lühidus ning sellele järgnev spontaanne arutelu muudab tööalastes küsimustes arvamuse avaldamise ametnikueetika vaatenurgast mitmetahuliseks.

Ühelt poolt toetab asutuse pressiteate või töökuulutuse jagamine asutuse tegevuse tutvustamist ja maine kujundamist. Samuti tuleb eriti sellistel juhtudel, kus asjatundjate arv on piiratud, ühiskondliku arutelu kvaliteedile kasuks, kui ametnik käimasolevasse mõttevahetusse isikliku konto vahendusel sekkub, teemat argumenteeritult selgitab ja laiemat tausta avab. Teisalt peaks erakonto kaudu töistesse teemadesse sekkumisel toimima vastutustundlikult, sest poliitiliselt tundlike teemade korral võib eraisikuna arutelu osalemine kahjustada tõhusat poliitikakujundamist – näiteks siis, kui ühiskonnas vastandumist tekitavatel teemadel väljendatakse kindla huvirühmaga seostatavaid seisukohti. Samuti peaks eraisikuna

sotsiaalmeedias arvamust avaldades ja elava vaidluse keskele sattudes tajuma riske juhul, kui arutelu väljub aktsepteeritavatest raamidest.

Näiteks kui arutelu kese on sisulistelt küsimustelt liikunud asutuse või valitsuse süüdistamisele, võib otstarbekamaks osutuda arutelu jätkamisest loobuda. Kui arutelu käigus nõutakse ametnikust osalejalt põhimõttelist seisukohta tõstatatud küsimuses (nt kas riikliku poliitika muutmise soovitud suunas on võimalik), võib samuti mõistlikumaks osutuda suhtluse jätkamine ametlike kanalite kaudu (nt asutuse konto või kommunikatsiooni eest vastutava isiku vahendusel). Kahtluste korral tasub juhendada nii heas tavas sisalduvatest üldistest soovitudest kui ka kontrollküsimustikust.

Töölastes küsimustes võib avalikkusele esitada ka **asutuse seisukohtadest erinevaid arvamusi, kuid see eeldab, et ametnik on enne oma argumente asutuse sees selgitanud.** Samuti

on soovitatav teavitada oma vahetut juhti ja/ või avaliku suhtluse eest vastutavat isikut juhul, kui ametnik soovib oma seisukohti tutvustada massiteabevahendite kaudu (nt ajalehed, ajakirjad, televisioon, raadio). Sel juhul on võimalik tuletada meelde asutuse sisereegleid, juhtida tähelepanu näiteks ametkondliku loomuga teabele, anda nõu diskussiooni haldamiseks ja vajaduse korral olla valmis asutuse kommentaari andmiseks.

Ametniku erapooletuse ja lojaalsuse hindamisel on peamine kriteerium see, kas ametnik täidab ametnikurollis temale seatud ülesandeid nõuetekohaselt. Erapoolikuse või ebalojaalsusega on tegemist juhul, kui arvamust avaldanud ametnik eirab oma ülesandeid ning töötab vastu töökohustuste täitmisele ja asutuse eesmärkidele.

Kui ametnik lähtub arvamuse avaldamisel heas tavas nimetatud põhimõtetest, ei ole see märk ebalojaalsusest ega ebaeetilisest käitumisest.

KONTROLLKÜSIMUSTIK

Kui kahtlete arvamuse avaldamise sobivuses, siis mõelge järgmistele küsimustele.

- Kas minu aramusavalduse eesmärk on avaliku arutelu kvaliteeti rikastada?
- Kas minu tööalane aramusavaldus on argumenteeritud ja keskendub probleemile?
- Kas ma olen oma aramusavalduse üles ehitanud nii, et see ei käsitle asutusesiseseid suhteid ega halvusta isikuid?
- Kas ma olen tööalases küsimuses oma erinevat seisukohta asutuse sees väljendanud ja selgitanud?

- Kas ma järgin aramusavalduses oma ametikohal kehtivaid piiranguid (nt asutuse sisereeglid, valdkonna eetikakoodeks, ametijuhend jms)?
- Kas minu ametiseisund on avalikkuse silmis suurema tähelepanu all (nt olen asutuse juht, asutuse kommunikatsioonijuht vm asutuse kõneisik)?
- Kas arvamuse avaldamisega kaasnedes võiv positiivne mõju kaalub üles võimaliku negatiivse mõju asutuse ja avaliku teenistuse usalduseväärsele ja mainele?

Soovitused juhtidele ja organisatsioonidele

Oluline on püüelda sellise organisatsioonikultuuri poole, kus asutuse juhtkond ning struktuuriüksuste juhid soodustavad avatud arutelu, arvestavad erisuguseid arvamusi ja rõhutavad ametnike kui erialaekspertide rolli ühiskonnas laiemalt.

Juhid saavad suuresti kujundada keskkonda, kus austatakse juba tehtud otsuseid ja samal ajal võimaldatakse teha konstruktiivses vormis kriitikat nii asutuse sees kui ka avalikkuse vahendusel. Igal asutusel on soovitatav väljendusvabaduse

põhimõtted oma spetsiifikast ja valdkondlikust eripärast lähtudes läbi arutada ning vajaduse korral neid täpsustada. Põhjendatud juhtudel on soovitatav kokku leppida rangemates reeglites.

Kui hea tava keskendub eelkõige eraisikuna ühiskonnaelu puudutavates aruteludes osalemisele, siis selle kõrval on oluline, et asutuste avaliku suhtluse eest vastutajad tagaksid teenistujate kursisoleku ka asutuse ametlike kommunikatsioonipõhimõtetega.

SOOVITUSED JUHTIDELE JA ORGANISATSIOONIDELE

JUHTUM	POOLTARGUMENDID	VASTU- ARGUMENDID JA SOOVITUSED OHTUDE VÄLTIMISEKS	HINNANG
Ametnik jagab oma sotsiaalmee- dia kontol asutuse pressiteadet või töökuulutust.	Asutuse tegevuse tutvustamisele kaasa aitamine, positiivse kuvandi kujundamine.	Tuleb läbi mõel- da, kas ja kuidas reageerida siis, kui pärast teabe jaga- mist tekib ametniku kontol terav vaidlus.	Eetikanormidega kooskõlas.
Majandusanalüütikuna töö- tav ametnik avaldab valdkon- na asjatundjana oma erablogis artikli, milles keskendub eri- nevatele riigieelarve vähenda- mise mehhanismidele ja ana- lüüsib nende toimivust Eestiga sarnase taustaga riikides.	Avalikkust hariv analüütiline kir- jutis tööalastes küsimustes; aval- datakse isiklikus blogis, mis ei väljenda asutuse seisukohti; seejuures ei ole tähtis, kas kir- jutis on asutuse seisukohtade- ga kooskõlas või vastuolus.	Tuleb vältida isiku- tevaheliste suhete käsitlemist, halvusta- mist ja asutusesise- se teabe kasutamist.	Eetikanormidega pi- gem kooskõlas.
Ametnik, kes ühtlasi õpib üli- kooli doktorantuuris, avaldab tudengina erialaajakirjas artikli, milles ta analüüsib oma töövald- konnas tehtud otsuste võima- likke positiivseid ja negatiivseid mõjusid.	Teadustöö, millel puudub otsene seos ametnikueetikaga; samas on oluline, et teadustöö seis- kohti väljendataks ametniku- na ka asutusele ja et artikkel lähtuks teadustööle esitatava- test nõuetest.	Vältida tuleb tugi- nemist asutuse- sisesele ja amet- kondlikuks kasu- tamiseks mõeldud teabele; samuti ei või vastu töötada asutuse eesmärki- dele.	Ei ole otseselt heas tavas käsitلة- tud, kuid ar- vestada tu- leb soovitustega selle kohta, missu- gust teavet ei to- hiks avaldada.
Keskonnaametnik, kelle ameti- juhendijärgsete ülesannete seas ei ole karstialade küsimusi, an- nab eraisikuna avaliku allkir- ja karstialade säilitamist käsitلة- vale petitsioonile.	Kasutatakse üldise põhisea- duslikku õigust ja väljendatakse kodanikuna oma arvamust. Tegemist on isikliku seisukohaga küsimuses, mis ei puuduta otse- selt ametniku töövaldkonda.	Asutuse eesmärki- dele ei või ametniku- na vastu töötada.	Eetikanormi- dega kooskõ- las. Siinkohal ei ole tähtis, kas allkiri an- takse karstialade säilitamise poolt või vastu.
Ametnik keskendub oma isiklikus blogis valitsuse süüdis- tamisele ja sellele, kuidas tema soovitusi kantslerite nõupidami- sel keegi kuulda ei võtnud.	Pooltargumendid puuduvad.	Süüdistav toon, si- seküsimuste käsitلة- mine.	Ei ole eetikanormi- dega kooskõlas.
Inspektor kommenteerib oma sotsiaalmee- dia kontol läppenud järelevalvemenetlust ja annab sellele isiklikke hinnanguid.	Vastuolu ei teki, kui konkreetse juhtumi näitel keskendutakse jä- relevalvetemaatika le üldisemas mõttes (näiteks puudulikud või ülereguleeritud järelevalveprotse- duurid) ja ametnik on ka asutuse sees oma seisukohti selgitanud.	Taunitav on konk- reetse järeleval- vemenetlusega seotud siseküsimus- te käsitلةmine.	Oleneb kommentaari sisust ja stiilist.
Seaduse koostamisega te- gelev ametnik on oma blogis algatanud arutelu seadusega kaasnevate mõjude üle ja jät- kab kritiseerimisega ka pärast seaduse vastuvõtmist.	Lubatud eeldusel, et keskendu- takse sisulistele, avalikul teabel põhinevatele argumentidele, kä- sitletakse teemat tasakaalusta- tult ja viisakal toonil.	Taunitav on süüdis- tav toon, tasakaa- lustamata kriitika, asutuse eesmär- kidele vastu töö- tamine, asutu- sesisese teabe kasutamine.	Oleneb argumentee- rimisest ja esitami- se viisist.
Tuleohutuse eest vastutav ins- pektor, kelle kontrolli alla kuulu- vad muu hulgas kaubanduskes- kused, kritiseerib eraisikuna oma blogis kaubamaja teenindust.	Tegemist on isikliku teenindus- kogemusega, puudub otse- ne seos tööülesannetega.	Vältida tuleb järe- levalveteemade käsitلةmist.	Eetikanormide- ga kooskõlas.

Siseministeeriumi rändepoliitika kujundamisega tegelev ametnik annab avaliku allkirja pagulaspoliitika küsimustes (nt senise rändepoliitika säilitamise või pagulaskvootide suurendamise poolt või vastu).	Kasutatakse üldist põhiseaduslikku õigust ja väljendatakse kodaniku oma arvamust.	Tegemist on ametniku ametijuhendijärgse teemaga. Kuna petitsioon ei võimalda argumenteerimist, siis võib jääda ametniku tegevusest ühekülgne mulje ja teatud juhtudel tekkida kahtlus, et otsus on enne osapoolte kaasamist juba ära tehtud.	Oleneb allkirjade kogumise eesmärgist, ajast jms. Allkirja andmine ei või kahtluse alla seada tööülesannete erapooletut ja objektiivset täitmist. Ei või jääda muljet, et asutus eelistanud teatud seisukohti teistele.
Sotsiaalministeeriumi ametnik avaldab ajalehes aramusloo, kus ta põhjendab argumenteeritult arstiabi rahastamisega kaasnevaid negatiivseid mõjusid teenuse kättesaadavusele. Ta on varem oma seisukohad ka asutuse sees välja öelnud, kuid teda pole kuulda võetud. Artikli juures on märges, et tegemist on isikliku arvamusega. Pärast artikli ilmumist võtab ametnikuga ühendust mitu tele- ja raadiokanalit ning teda kutsutakse arutelusadesse oma isiklike seisukohti laiemalt tutvustama ja poliitikuga väitlema. Ametnik annab nõusoleku.	Argumenteeritud aramuslugu aitab teemat laiemalt avada.	Artiklil põhinevatele ühekordsetele küsimustele vastamine on aktsepteeritav, kuid ulatuslik meediakampaania töövaldkonnas läheb vastuollu erapooletuse põhimõttega.	Pigem eetikanormidega vastuolus. Võiks piirduda artikli avaldamisega.
Koolide rahastamispõhimõtteid koostav ametnik ei ole nõus ministri antud suunistega. Ta väljendab oma seisukohti asutusesisestel koosolekutel (sh ministri), kuid teda ei võeta kuulda. Ametnik otsustab kirjutada üleriigilisse päevalehte artikli, mis keskendub kavandatava poliitika võimalikele negatiivsetele mõjudele. Artikkel on analüütiline, selgitav ja alla on kirjutatud „ekspert haridusküsimustes, artikkel ei väljenda Haridusministeeriumi ametlike seisukohti“.	Argumente on asutuses tutvustatud; ajalehes on märgitud, et aramus on isiklik; artikkel keskendub probleemi analüütilisele selgitamisele ja on avalikkust hariv.	Vastuargumente puuduvad.	Eetikanormidega kooskõlas.
Põllumajandusministeeriumi kalandusvaldkonna arengukava koostav ametnik on oma asutuses väljendanud erimeelsust poliitiliste suuniste suhtes. Teda ei ole kuulda võetud. Ametnik avaldab ajalehes isiklike seisukohti väljendava analüüsi kalandusvaldkonna arengusuundade teemal. Järgmisel päeval otsustab ametnik, et kirjutab vaatamata ministri suunistele ümber ka arengukavas sisalduvad põhimõtted, juhindudes enda tööekspidamistest ja jättes kolleegid muudatustest teavitamata.	Enne artikli avaldamist on asutuses seisukohti tutvustatud. Artiklis keskendutakse isikliku arvamuse argumenteeritud väljendamisele.	Artikli avaldamisele järgnev tegevus on eetikanormidega vastuolus, sest arengukava ümberkirjutamisel eiratakse ministri suuniseid ega teavitata muudatustest kolleege.	Artikli avaldamisele järgnev tegevus on eetikanormidega vastuolus.

* Esmapilgul näidetega sarnasena tunduvate juhtumite korral tuleb alati kaaluda kõiki asjaolusid.

TEENISTUSÜLESANNETE TÄITMISEGA SEOTUD KINGITUSTE JA SOODUSTUSTE HEA TAVA

Hea tava eesmärgiks on anda juhiseid õiguspäraseks ja eetiliseks käitumiseks olukorras, kus ametnikule pakutakse kingitust või soodustust. Teenistusülesannete täitmisega seotud kingituste või soodustuste vastu võtmine ametnike poolt ei ole üldjuhul soovitatav, kuid teatud olukordades siiski aktsepteeritav.

Heas tavas kasutatakse kingituste ja muude võimalike hüvede kirjeldamisel ühest mõistet „soodustus“, mida kasutab ka [korruptsioonivastane seadus \(KVS\)](#). Soodustuse all peetakse silmas mistahes vormis võimalikku kasusaamist. See on igasugune varaline ja mittevaraline tulu, kasu ja kokkuvõtte, sealhulgas selline tulu või kokkuvõtte, mida ei ole võimalik rahaliselt hinnata. Soodustus võib väljenduda ka osutatud teenetes või pakutavates teenustes. Soodustusena käsitletakse käesolevas tavas ka ürituste kutseid nii siseriiklike kui välisriigi organisatsioonide ja asutuste poolt.

Hea tava keskendub kingituste ja soodustuste vastu võtmisele teenistusülesannete täitmisega seotud olukordades ega käsitlen üldjuhul neid olukordi, kus kingituste ja soodustuste andmine toimub väljaspool teenistussuhteid. Hea tava fookuses on kingituste ja soodustuste vastuvõtmisega seonduv, andes juhiseid soodustuste hindamiseks, soodustustest keeldumiseks ja teavitamiseks ning soovitusi juhtidele ja asutustele.

[KVS](#) reguleerib ametikohustustega seostatavate ja korruptiivse tuluna käsitletavaid soodustusi. Hea tava ei reguleeri seadusega kehtestatud piirangute järgimist ega rikkumisega kaasnevat sanktsiooni ning seda ei viida ellu õigusakti sunnijõuga. Asutuse tasandil on käesolevast heast tavast lähtudes soovitatav oma tegevuse

eripära ja tegevuspraktikat arvestavad kingituste ja soodustustega seonduvad põhimõtted kokku leppida ja avalikustada. Heast tavast on soovitatav juhendada lisaks ametnikele ka asutuste töötajatel. Rahvusvahelises suhtlemises (eriti aga diplomaatias) tuleb kingituste ja soodustuste puhul arvestada ka rahvusvaheliste viisakusnormide ja kultuuriliste eripäradega.

Hea tava üheks peamiseks eesmärgiks on ametniku eetikakoodeksis viidatud usaldusväärsuse, seaduslikkuse, avatuse ja eelkõige erapooletuse põhimõtete selgitamine olukordades, mis on seotud ametnikele teenistusülesannete täitmisel tehtavate soodustustega. Sellega luuakse raamistik tavapärase viisakusavalduse ja korruptiivse tulude eristamiseks ning aidatakse sisustada mõistet „tavapärase viisakusavaldus“ (lubatud soodustus), mis on kohane Eesti avalikus teenistuses

Õiguslikud alused

[Avaliku teenistuse seaduse § 12 lg 5 p 1](#) kohaselt on ametnikueetika nõukogu üheks ülesandeks selgituste andmine eetikakoodeksi rakendamiseks. Sama seadus paneb ametnikule kohustuse täita teenistusülesandeid erapooletult, ausalt, asjatundlikult ja hoolikalt.

Erapooletus on muuhulgas hea ametniku üheks olulisimaks põhiväärtuseks, mida rõhutab ka ametniku eetikakoodeks. Ametnikul tuleb vältida soodustusi, mis seavad tema erapooletuse kasvõi näiliselt küsitavuse alla.

Soodustuse hindamine

Kliendid, koostööpartnerid ja teised asutused võivad teha või pakkuda ametnikele ja asutustele soodustusi. See võib luua olukorra, kus soodustuse vastuvõtmine seab kahtluse alla ametniku tegevuse erapooletuse ja seaduslikkuse või osutub koguni õigusvastaseks. Olenemata sellest, kas soodustus on mõeldud ametnikule või asutusele, teeb esmase otsuse soodustuse vastu võtmisel või sellest keeldumisel ametnik. Eetiliseks käitumiseks on ametnikul vaja oskust ja teadmist eristamiseks tavapärasest viisakusavaldust võimalikult korruptiivsest soodustusest. Seega on soodustuse lubatavuse hindamisel oluline hindamise vajalikkuse teadvustamine ning teadlikkus soodustuse vastu võtmisega kaasneda võivatest ohtudest ja tagajärgedest.

Enne soodustuse vastuvõtmist tuleb ametnikul selgitada, kas soodustuse pakkuja on asutuse potentsiaalne lepingupartner, järelevalvealune või seotud asutuse või ametniku poolt tehtava või

tehtud otsuse või toiminguga. Neil juhtudel on eetikanormidega vastuollu minek tõenäolisem ja soodustuse vastuvõtmise riske tuleb eelnevalt väga hoolikalt kaaluda.

[KVS](#) paneb ametiisikule kohustuse keelduda korruptiivsest soodustusest ning toob välja, et korruptiivseks ei loeta soodustust, mis ei ole seostatav ametikohustusega või mida saab üheselt mõista tavapärase viisakusavaldusena.

Ametnik keeldub ametikohustustega seotud soodustustest, mis on:

- mõeldud mõjutamisena (sh näiliselt);
- eksklusiivsed (vt näidisjuhtumid 1 ja 3 viimasel kahel lehel);
- pakutud järelevalve situatsioonis või seotud tema tehtava või tehtud otsuse või toiminguga (vt näide 2);
- keelatud kutse-eetika, asutuse sisekorra või muude reeglitega (vt näide nr 4).

Ametikohustustega mitte seostatavateks soodustusteks saab pidada:

- pere- ja sõprade ringis tehtavaid kingitusi;
- sünni- vm tähtpäeva kingitusi tööandjalt (vt näide nr 11) ja/või kolleegidelt;
- kõikidele klientidele kättesaadavaid ostu- vm soodustusi, sh selliseid, mis ei ole seotud ametikohustustega, aga on edastatud läbi tööandja (vt näide nr 17).

Ametikohustustega mitte seostatavate soodustuste määratlemisel tuleb väga hoolikalt läbi kaaluda kõik konkreetse juhtumi faktid ja asjaolud. Näiteks võib sõber või tuttav olla samal ajal ka kolleeg või lepingupartner ning eristada tuleb tööalast ja eraelulist suhtlust. Samuti tuleb tööandja või

kolleegide poolt tehtud kingituste puhul välistada koostööpartneri poolne mõjutamise võimalus.

Soodustuse pakkumine võib seisneda ka siseriikliku või välisriigi organisatsiooni ja asutuse kutses osaleda üritusel, mis pole vajalik inimese ametikohustuste täitmiseks.

Tavapäraseks viisakusavalduseks saab pidada:

- meenet konverentsil, koolitusel, seminaril ettekande tegemise eest;
- tähtpäevade (nt jõulude) puhul tehtavaid viisakuskingitusi (näiteks kruus, sall, lips, kommikarp, foto) mõnelt teiselt avaliku sektori asutuselt või koostööpartnerilt;
- kliendi toodud sümbolseid kingitusi (näiteks lilli või komme).

KONTROLLKÜSIMUSTIK

Soovitav on kasutada alljärgnevaid kontrollküsimusi kui eeltoodu abil soodustuse lubatavust määrata ei õnnestunud. Küsimused juhivad tähelepanu võimalikele ohukohtadele ja aitavad muuhulgas ennetada eetilisel taunitavate soodustuste vastuvõtmist:

- Kas soodustus muudab mingit otsust, annab võimaluse otsuse mõjutamiseks või põhjuse nii arvata?
- Kas see on tasu millegi eest (ületades tavapärasest viisakusavaldust) või annab põhjuse nii arvata?
- Kas soodustuse saaja võib end edaspidi kellegi ees kohuslasena tunda?
- Kas soodustuse saaja on eelnevalt soodustusele vihjanud või seda otse küsinud?
- Kas soodustuse tegemine on muutunud korduvaks?
- Kas juhtumi võimalik meediakajastus võib kahjustada organisatsiooni mainet?
- Kas tööalane koostööpartner või kolmas isik on tööga seotud kingituse saatnud ametniku kodusele aadressile või edastanud kolmanda isiku kaudu (peamiselt eesmärgiga varjata isiklikku kontakti)?
- Kas reisi, majutuse või külastuse eest soovib maksta tööalane koostööpartner?

Kui vastasid mõnele küsimusele jaatavalt, siis võib see olla ohumärgiks ja olukorda tuleb põhjalikumalt analüüsida enne soodustuse vastuvõtmist. Samas tuleb silmas pidada, et ka mõnele küsimusele jaatava vastuse korral võib olla tegemist erijuhuga, kus soodustuse vastuvõtmine on siiski lubatav (näiteks esindusfunktsiooni täitmiseks seotud tööalase partneri poolt tasutud reis või külastus). Alati tuleb aga tähelepanu pöörata sellele, et soodustuse vastuvõtmine oleks läbipaistev, näiteks võib asutuse sisekommunikatsiooni põhimõtetes ette näha reisi eest maksja avalikustamise asutuse veebis vmt.

Alkoholi ei saa käsitleda tavapärase viisakusavaldusena ning alkoholi vastuvõtmine tavapärasel tööalasel suhtluses ei ole üldjuhul aktsepteeritav. Avaliku raha eest alkoholi ostmisest ning kinkimisest tuleks avaliku teenistuse asutustel samuti pigem hoiduda. Siinjuures peavad jääma diplomaatilisele suhtlusele kehtivad erandid, kus kingituste vastuvõtmisest keeldumine ei ole alati võimalik ega ka korrektne.

Heas tavas on teadlikult välditud **lubatavale soodustusele hinna või selle vahemiku määramist**, kuna see võib osutada kunstlikuks ning ametnikku eksitada, luues mulje seatud piirist. Ka väheväärtuslikust soodustusest, mis on mõistetav tavapärase viisakusavaldusena, tuleb ametnikul teatud juhtudel keelduda (näiteks siis, kui soodustuse pakkumise ajendiks on püüd mõjutada). Soodustuse saamise algatus ei tohi kunagi tulla ametnikult endalt.

Kui leidsid, et tegemist on asutustele tehtavate soodustustega, siis tuleb toimida vastavalt asutuses kokkulepitule (vt näide nr 11). Tavapärastelt jäetakse need soodustused asutusse või võetakse tarbimisse, nt pildid riputatakse ühiskasutatavate ruumide seintele, meened eksponeeritakse vitriinis vms. Alati ei ole üheselt selge, kas soodustus on mõeldud asutusele, mõnele konkreetsele struktuuriüksusele või ametnikule (vt näide nr 6). Asutusele tehtud soodustusena saab käsitleda ka välisriikide delegatsioonide tehtud või ametlikel visiitidel

saadud kingitusi nt dekoratiivtaldrik, maal, raamat vms. Arvestada tuleb ka asjaoluga, et sageli antakse asutustele mõeldud kingitused üle asutuse juhile või mõnele teisele esindajale. Välistatud ei ole ka olukorrad, kus viisakuskingitus tehaksegi personaalselt isikule, mitte asutusele. Soodustuste vastu võtmisel kehtivad siiski antud tava mõttes ühtsed põhimõtted, sõltumata sellest, kas see on mõeldud ametnikule või asutusele. Alati on abi sellest, kui juhtumid asutuse siseselt läbi arutada ja kujundada ühtne praktika, lähtudes ka käesolevas tavas olevatest põhimõtetest.

Olukorras, kus ettevõtte teeb allahindluse/pakkumise ametiasutuse kõigile teenistujatele või mõnele kindlale teenistujate grupile (vt näide nr 17), tuleb

asutusel enne soodustuse levitamist läbi mõelda, mis on sellise soodustuse tegemise eesmärk. Kui asutus ise levitab (saadab info e-kirjaga laiali, paneb infotahvlile, veebilehele vms.) tehtud pakkumist, siis tuleb soodustuse lubatavust ka ametnikul enne selle kasutamist hinnata eelkõige oma konkreetsetest ametiülesannetest lähtuvalt.

Üritustel osalemine, välislähetus ning nendega kaasnevad soodustused

Praktikas tuleb ette olukordi, kus seoses teenistuskohustuste täitmisega kutsuvad asutused, kliendid, koostööpartnerid või muud isikud ametnikku mõnele üritusele (uue hoone avamine, lõuna, koolitus, kontsert vms). Ürituse kutse vastuvõtmine ja sellel osalemine võib sisaldada endas mitmeid eetilisi küsitavusi ja seda eelkõige juhtudel, kui ürituse eest tasub kutsuja, mitte tööandja.

Nii ametnikul endal kui juhtidel on vaja otsustamiseks infot, millistel üritustel ja millistel tingimustel osaletakse. Ürituse toimumise ajal ja olukorras, kus näiteks vahetu juhiga konsulteerimise võimalus puudub, tuleb ametnikul endal otsustada, kas soodustus on lubatud või mitte. Hoolikalt tuleb läbi kaaluda osalemine üritustel, mis kannavad peamiselt meelelahutuslikku eesmärki.

Tasub arvestada ka sellega, et valitsussektori asutuste poolt korraldatavatel üritustel on eetikanormidega vastuollu minemise võimalus väiksem kui eraettevõtete puhul. Seega tuleb ürituse kutse vastuvõtmisel pöörata tähelepanu ka sellele, kes on kutsuja ning vastavalt sellele riske hinnata. Ürituse kutse vastuvõtmine peab lähtuma vajadusest, mitte võimalusest.

Enne üritusel osalemist tuleb:

- hinnata, kas osalemine on lähtuvalt asutuse eesmärkidest ja tegevusest ning ametniku teenistusülesannete täitmisest ja isiku ametipositsioonist kohane, vajalik ja eesmärgipärane. Kui ürituse eesmärk on ebaselge, siis on soovitatav kutset pigem mitte vastu võtta;
- hinnata ürituse toimumise kohta ja kutsuja võimalikku eesmärki (eriti, kui kutsuja soovib tasuda kõik osalemisega seotud kulud);
- võimalusel välja selgitada, kas ja milliseid muid soodustusi üritusega kaasneb ja arutada vajadusel need eelnevalt vahetu juhiga läbi.

Ametilähetustel esindab ametnik ametiasutust ja lähetusega kaasnevad kulud tasub tööandja või rahvusvaheline organisatsioon. Ametniku välislähetusse saatmisel tuleb lisaks lähetuse eesmärgile arvestada ka ametiasutuse vahendite heaperemeheliku ja sihipärase kasutamisega.

Üritusel osalemine on soovitatav asutuses läbi arutada ja avalikustada. See aitab välistada võimalust, et ürituse eesmärki ja kasutegurit võidakse valesti hinnata. Eetilisi vastuolusid võib esineda ka välislähetuse korral, kus ametnik ise soovib enne ametlikku välislähetuse algust ürituse toimumise kohta minna või sealt hiljem naasta (vt näide nr 7).

Ametniku sellises erisoovis lähetuse puhul tuleb selles esmalt kokku leppida lähetusse saatva juhiga.

Samuti on soovitatav lähtuda järgmistest põhimõtetest:

- ametnik teavitab asutust oma soovist enne välislähetuse taotluse koostamist;
- ametnik tasub ise kõik täiendavad kulud, mis on sellega seotud (nt täiendav ööbimine, kindlustus, kallim pilet jm);
- ametniku lähetusest naasmise korral tööandja poolt vormistatud lähetuse aja sees tasub tagasisõidupileti eest tööandja.

Kui ametnik jääb lähetusel olles puhkusele, siis tuleb puhkuse või puhkepäeva puhul ametnikul tagasisõidupileti üldjuhul ise tasuda.

Tööalaste lennuboonuspunktide ja tööandja poolt kaetava reisikindlustuse kasutamise põhimõtted on samuti soovitatav kokku leppida asutuse tasandil. Seejuures soovitame arvestada ametnikueetika nõukogu vastava seisukohaga ning seal toodud kontrollküsimustega.

Võimalikele eetilistele vastuoludele tuleb tähelepanu pöörata ka näiteks siis, kui avalikud teenistujad osalevad ettevõtete kulul tutvumisreisidel, ekursioonidel vm üritustel. Kui konkreetne tegevus või suhtlus (sh ekskursioon vmt) on vajalik avalike ülesannete täitmiseks, peab kulude eest tasuma

riigi või kohaliku omavalitsuse asutus. Kui osalemine ei ole selgelt seotud riigi huviga või avaliku hüvega (näiteks selle tulemusena paraneb kohaliku kogukonna heaolu või teenused), siis võiks sellest pigem loobuda.

Keeldumine ja teavitamine

Kui soodustuse vastuvõtmine ei ole kooskõlas ametnikueetikaga, siis tuleb selle vastuvõtmisest **keelduda**. Keeldumine peab olema viisakas ja sisaldama põhjendust. Vajadusel võib asutus nõuda, et ametnik teavitaks asutust ka keeldutud soodustusest.

Kui keeldumine ei olnud võimalik või vastuolu ametnikueetikaga ilmnes hiljem, siis tuleb see viivitusega tagasi saata või oma asutusele või ametisse nimetamise õigusega isikule üle anda. Kui soodustuse üleandmine ei ole võimalik, peab ametiisik selle asemel asutusele tasuma soodustuse turuväärtuse¹.

Kui ametnik hindas ametikohustusega seostatava soodustuse lubatavaks ning võttis selle vastu, siis tuleb sellest asutust teavitada. Teavitamise viisi ja vormi otsustab asutus. Nt tavapärase viisakusavalduse korral eelistatakse teoga

teavitamist, näiteks lilled pannakse vaasi (vt ka näited nr 11 ja 13). Tööandjat ei teavitata üldjuhul ametikohustustega mitte seostatava soodustuse saamisest.

Ametnikul on õigus soodustuse vastuvõtmisest viisakalt keelduda, kui ta konkreetset olukorda ja asjaolusid hinnates seda käitumisvarianti ise õigeimaks peab (sh kui ta ei ole ei ole veendunud, kas soodustus on lubatud või mitte).

Kui ametniku või asutuse hinnangul kingituse või soodustuse pakkumine viitab selgelt ebaseaduslikule tegevusele, siis on mõttekas pöörduda õiguskaitseasutuste poole.

Vt näiteks Politsei- ja piirivalveameti koostatud käitumisjuhiseid korruptsiooniohu vähendamiseks <https://www.politsei.ee/et/kaetumisjuhised> (käitumisjuhised ametnikule).

¹ Turuväärtuse määramise aluseks võib olla näiteks lühikese turu-uuringu tegemine või muu asutuses kokku lepitud praktika.

Soovitused juhtidele ja organisatsioonidele

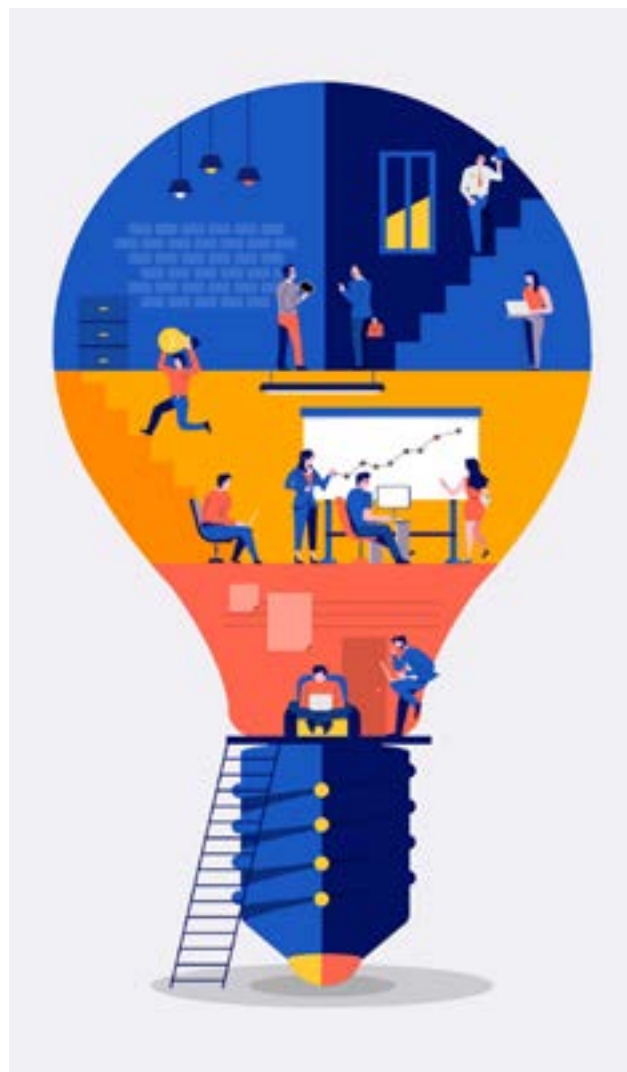
KVS paneb asutusele kohustuse tagada ametiisiku korrupsiooni ennetamise alane teadlikkus ja kontrollida kohustustest kinnipidamist. Heas tavas välja toodud soovitused aitavad kaasa nende kohustuste täitmisele.

Asutusel on soovitatav hoolikalt läbi mõelda konkreetsetes organisatsioonis enam esinevad soodustuste saamise ning andmise olukorrad ning

vajadusel kehtestada reeglid, millised soodustused on lubatud ja millised mitte. Ulatuslikum piiramine on vajalik asutustes, kus riskid ametnike mõjutamiseks on suuremad (nt järelevalveasutused). Oluline on läbi mõelda ja kehtestada reeglid ka sellele, kuidas ja kellele asutus ise kingitusi teeb. Asutuse eripärast lähtuvate juhtumite kaardistamine ja nende ühine analüüsimine seminaridel või kasutamine sisekoolitustel on siin kindlasti abiks.

Teadlikkuse tõstmisele ja kontrolli tagamisele aitab kaasa, kui asutuses on olemas kokkulepped ja vastused järgnevatele küsimustele:

- **Keda teavitatakse vastuvõetud soodustusest ja kellele antakse üle soodustus** (või kuidas muul moel tuleks soodustusega edasi käituda), kui selle keelatus ilmnes peale soodustuse vastuvõtmist või polnud seda võimalik kohe tagastada? Näiteks võib selleks olla vahetu juht, korrupsiooniennetuse või eetika valdkonda kureeriv ametnik, sisekontrolli ametnik vmt.
- **Milline on teavitamise vorm?** (näiteks teoga, suuline, taas esitamist võimaldav või kirjalik). Teavitamine ei tohiks samas muutuda asutuse ega ametniku jaoks liigselt halduskoormavaks ega aeganõudvaks.
- **Kas on olemas asutusesisesed suunised nii suuliseks kui kirjalikuks soodustusest keeldumiseks?** Vajadusel võib asutus välja töötada ühtse teksti keeldumise põhjustega, mida oleks lihtne kasutada. Samuti saab seda kasutada olukorras, kui soodustusest polnud võimalik kohe keelduda.
- **Kas on kaardistatud soodustuste saamise ja andmisega seotud enamlevinud olukorrad ja käitumissoovitused?**
- **Kas on kokku lepitud soodustuste turuväärtuse määramise põhimõtted?**

Tähelepanu võiks pöörata ka sellele, et asutuste kodulehtedel oleks olemas info kingituste ja soodustuste vastu võtmise põhimõtete kohta, millele saaks alati vajadusel viidata. Vaata ka: „Kuidas toimida kingitustega?“ <http://www.korrupsioon.ee/et/huvide-konflikt/kingitused>

NÄIDISJUHTUMID

NR	JUHTUM	HINNANG
1.	Taotluse esitaja saadab rahalisi toetusi jagavas komisjonis osalevale ametnikule jõulukaardi, mille vahel on kinkekaart kahele spaasse. Ametnik broneerib kaardi abil nädalavahetuse spaas endale ja oma abikaasale.	Ei ole eetikanormidega kooskõlas. Kinkekaardi kasutamine seab kahtluse alla ametniku erapooletuse ja tema käitumise seaduslikkuse.
2.	Inspektor teostab ettevõttes järelevalvet. Pärast järelevalve toimingute lõpetamist kutsub ettevõtja ametniku kõrvalruumis serveeritud lõunasöögile. Inspektor võtab kutse vastu.	Ei ole eetikanormidega kooskõlas. Inspektori erapooletus satub kahtluse alla. Lõuna vastu võtmine võib mõjutada otsuse tegemist või vähemalt näiliselt tunduda mõjutamisena.
3.	Tööreise korraldav referent saab koostööpartnerilt kutse osaleda viiepäevasel reisil Istanbuli. Reisipaketti kuuluvad lennupiletid, majutus ja õhtusöögid, mille eest tasub reisibüroo. Reisiprogrammi raames tutvustatakse majutusvõimalusi. Referent võtab pakkumise vastu.	Ei ole eetikanormidega kooskõlas. Võib jääda mulje (näilisus), et antud pakkumine on tehtud tänu sellele, et koostööpartner osutus valituks. Kahtluse alla satub referendi erapooletus edasiste pakkumiste valimisel. Referendil võib tekkida „võlgu jäämise“ tunne. Kui asutus peab referendi osalemist sellisel reisil vajalikuks, tuleb asutusel endal reisiga seonduvad kulud tasuda.
4.	Kinnipeetav kingib valvurile jõuludeks vangla kauplustest ostetud šokolaadi. Valvur võtab šokolaadi vastu.	Ei ole eetikanormidega kooskõlas. Kuigi šokolaad on tavapärane viisakusavaldus, ei ole see lubatud järelevalve situatsioonis ega ka vanglas töötavatele ametnikele/teistele töötajatele üldisemalt.
5.	Ettevõtja kutsub muinsuskaitseobjektide restaureerimist nõustava ametniku lõunale, et arutada vana mõisa taastamist. Lõunasöögi eest tasub ettevõtja.	Pigem ei ole eetikanormidega kooskõlas. Teenistusülesannete täitmine lõunalauas on tavapärane ja kooskõlas hea ametniku väärtustega. Samas on seejuures korrektne, kui igaüks tasub oma arve ise.
6.	Koostööpartner saadab posti teel riiklike pühade ajal ühele ministeeriumi osakonnale (pakile on peale kirjutatud ministeeriumi nimetus ja kolme ametniku nimed) järgnevad kingitused: pähklikorv ja 4 piletit kontserdile; Samasugused kingitused saadetakse ka teistele koostööpartneritele. Ametnikud tarbivad pähklid ja tordi ühiselt. Piletid kontserdile jäävad kasutamata.	Sisaldab nii eetikanormidega kooskõlas olevaid kui ka vastuolus olevaid soodustusi. Pähklikorv jõulude ajal on tavapärane viisakusavalduseks. Piletid kontserdile võivad tunduda mõjutamisena, mistõttu on soovitatav need tagastada. Piletite arv ei oma siinkohal tähtsust.
7.	Ametnik on saadetud lähetusse välisriiki ja ei naase sealt vahetult pärast lähetusürituse lõppu vaid jääb kohapeale veel puhkama. Üritus, kuhu ametnik lähetati lõppes neljapäeva õhtul, kuid ametnik naaseb esmaspäeval. Esmaspäevane lennupilet on odavam kui neljapäevane. Ametnikule on vormistatud lähetus neljapäevani ja puhkus reedest esmaspäevani. Puhkepäevade eest päevaraha ei maksta. Täiendava 4 öö eest hotellis tasub ametnik. Samuti tasub ametnik ise tagasisõidupileti, sest tagasisõit toimub puhkuse ajal.	Eetikanormidega kooskõlas. Ametnik peab kasutama ametiasutuse ning ametniku kasutusse antud vara ja vahendeid heaperemehelikult ja sihipäraselt. Need põhimõtted kehtivad ka välislähetusega kaasnevate kulude kohta. Antud juhul ei teki asutusele täiendavat kulu ning ametnik viibib välisriigis enda vaba aja arvelt. Samuti ei tasu asutus välisriigis viibitud nädalavahetusel ega puhkusel tekkinud majutus- ega muude kulude eest. <i>Märkus: Eetikanormidega kooskõlas on ka olukord, kus asutus ise tasub tagasisõidupileti eest, kui see ei kujune kallimaks lähetuse lõppemise päeva piletihinnast.</i>
8.	Peale kooliõpilastele korraldatud ekskursiooni ministeeriumis kingiti selle läbiviinud ametnikule gümnaasiumi logoga kruus. Ametnik võtab kruusi vastu.	Eetikanormidega kooskõlas. Tegemist on tavapärase viisakusavaldusega. Mõjutamisohtu ei ole.
9.	Ametnik osaleb ettekandega oma tööülesannetega seotud erialasel konverentsil. Konverentsi korraldaja soovib talle ettekande lõpus kinkida siidlipsu ja käsitsi maalitud kruusi. Ametnik otsustab kingitust mitte vastu võtta põhjendades viisakalt, et tegemist on tema igapäevase tööga.	Eetikanormidega kooskõlas. Ametnikul on õigus kingituse vastuvõtmisest keelduda, kui ta asjaolusid hinnates seda õigeks peab.
10.	Koostööpartner kutsub ministeeriumis töötava ametniku ettevõtte organiseeritud seminarile Tartus. Üritusel arutatakse valdkonna viimaseid arenguid, võimalusi koostööks ning tutvustatakse põhjalikumalt ettevõtte tegevust. Seminari osalustasu puudub. Transpordikulud kannab ministeerium ja lähetuskulud tasutakse tavapärase korras ministeeriumi poolt. Ametnik osaleb üritusel.	Eetikanormidega kooskõlas. Hinnata tasub ka üritusega kaasnevaid muid võimalikke soodustusi.

11.	Aasta lõpus saadab koostööpartner ametiasutusele korvi jõulusuupistete ja alkoholivaba glögiga. Lähtudes asutuses välja kujunenud tavast pannakse kingitus kohvinurka ühiseks tarbimiseks.	Tegemist on tavapärase viisakusavaldusega. Lähtutakse välja kujunenud praktikast. Hindamisel tuleb siiski arvestada ka koostöö vormi ja ajastust.
12.	Tööandja kingib ametnikule juubeliks käimiskepid. Sarnane kingitus tehakse kõigile asutuse juubilaridele. Ametnik võtab kingituse vastu.	Eetikanormidega kooskõlas. Kingituse on teinud tööandja ise ja see on personaalne. Tegemist on asutuses praktiseeritava tavaga.
13.	Pensionär saab kohalikult omaavalitsuselt toetust küttepuude soetamiseks. Peale küttepuude saamist, korjab ta oma aiast kimbu lilli ja viib need tänutäheks valla sotsiaaltöötajale. Valla töötaja võtab lilled vastu ja paneb need kabinetti vaasi.	Eetikanormidega kooskõlas. Lillede kinkimise näol on tegemist tavapärase viisakusavaldusega, kingituse rahaline väärtus on väike ning tegemist ei ole katsega ametnikku mõjutada.
14.	Ametnik osaleb jooksuvõistlustel asutuse meeskonnana liikmena. Osalustasu maksab asutus. Kõigile jooksjatele on ette nähtud laevapiletid. Ametnik kasutab laevapileteid isiklikuks otstarbeks.	Eetikanormidega kooskõlas. Osaluskulude tasumine on seotud ametniku tervise edendamisega. Laevapiletid on kõigile osalejatele ühtemoodi kättesaadavad. Piletite eesmärgiks ei ole ametniku mõjutamine. Ametnik oleks piletid saanud ka siis, kui ta oleks jooksul osalenud eraisikuna.
15.	Haigla kutsub ehituse toetustaotluse hindamisel osalenud ametnikku renoveeritud haigla avamisüritusele. Ametnik osaleb üritusel.	Eetikanormidega kooskõlas. Tegemist on tavapärase viisakusavaldusega. Kutse saamisest tuleb tööandjat teavitada.
16.	Valitsusasutus tellib kontoritarbeid. Jõulude eel saadab ettevõtte koos tellitud kaubaga (kauba hulka pakituna) asutusele karbi šokolaadi ja kaks kino kinkepiletit. Tellimuse avanud teenistuja leiab kontoritarvete hulgast ka šokolaadi ja kinkepiletid. Teenistuja jagab šokolaadi teiste teenistujatega. Kinkepiletitest teavitati asutuse juhti. Asutuse juht otsustas, et nii kinkepiletid kui ka šokolaadi väärtus tuleb ettevõttele tagastada.	Sisaldab nii eetikanormidega kooskõlas olevaid kui ka vastuolus olevaid soodustusi. Pühade eel asutusele kingitud šokolaadi saab üldjuhul pidada tavapäraseks viisakusavalduseks. Antud juhul hindas asutuse juht seda kui lubamatut soodustust, ametnik aga kui tavapärast viisakusavaldust. Samas kinkepiletite tagastamine on antud juhul korrektne käitumine.
17.	Jalgrattapood saadab asutusele pakkumise, et isikut tõendava dokumendi ettenäitamisel saavad kõik asutuse teenistujad enda tehtud ostult 20 % soodustust. Asutuses pannakse info teadete tahvlile ja saadetakse teenistujatele meilile. Osa teenistujaid kasutab soodustust. Samas on tegemist kõigile jalgrattapoe klientidele kohalduva soodustusega.	Eetikanormidega pigem kooskõlas. Soodustus on lubatav, kui ollakse veendunud, et see ei ole seotud ametikohustustega. Eetiliselt küsitavaks võib selle olukorra aga muuta asjaolu, kui näiteks teatud asutuses ametiseisundi/seda näitava dokumendi omajatele pakutakse soodustust, mis ei ole muudele klientidele kättesaadav. Samuti tuleb silmas pidada, et eetikanormidega vastuollu minek on tõenäolisem sellisel juhul, kui soodustuse saaja teostab ametialaselt järelevalvet soodustuse pakkuja üle.
18.	Asutuse koostööpartner kinkis igale IT arendusega seotud ametnikule vitamiinipurgi. Vitamiinipurgid olid mõeldud konkreetsetele ametnikele. Asutus tagastas vitamiinipurgid koos viisaka selgitusega ning viitega asutuses kokkulepitud reeglitele.	Eetikanormidega kooskõlas. Vitamiinipurkide tagastamine on asutuse sees kokku lepitud põhimõtete kohane ning nõnda seda ka põhjendatakse.
19.	Asutuse koostööpartner toob referendi juurde flaierid, mille ettenäitamisel saab osaleda spordiklubi näidistreeningul tasuta. Flaierid pannakse pääslauke juurde lauale, kus need on kõigile kättesaadavad. Osad töötajad kasutavad flaierid.	Eetikanormidega kooskõlas. Tegemist on kõigile ühtemoodi kättesaadava soodustusega ja see ei ole seotud teenistuskohustustega. Ka siin tuleb silmas pidada, et eetikanormidega vastuollu minek on tõenäolisem sellisel juhul, kui soodustuse saaja teostab ametialaselt järelevalvet soodustuse pakkuja üle (nt. kui flaieri kasutajad on terviseameti järelevalve spetsialistid).

Enne lõpliku hinnangu kujundamist konkreetsele juhtumile (kas pakutav soodustus on lubatud) tuleb alati hinnata kõiki üksikjuhtumi asjaolusid, sest ka näiliselt sarnased juhtumid võivad olla erinevad ja nõuda erinevat hinnangut.